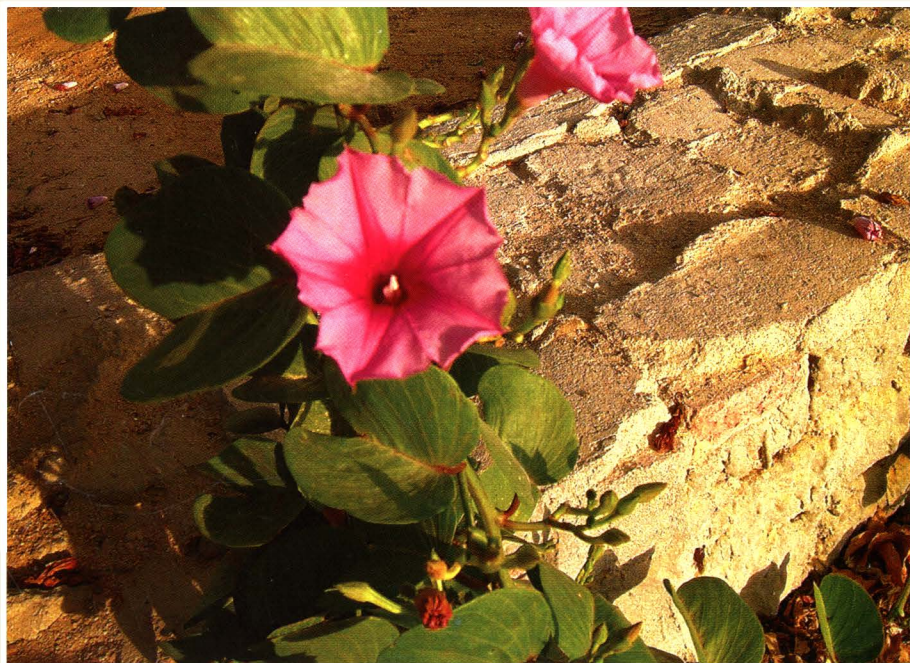

Jeromos füzetek

Bibliatudomány – Bibliaapostolság

56. szám

Aratás, 2004

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat
Budapest, 2004

Remény (Vágvölgyi É. felv.)	címlap
Ajánlás	1
Csendes percek (Vágvölgyi Éva, Kerekes Károly O.Cist.)	2
A Papi Írás teológiájához (Székely János)	4
Pozitív eszkatológikus főszereplők a qumráni könyvtár anyagában (Xeravits Géza)	17
<i>Élő Ige Bibliaiskola, 46. óra (Vágvölgyi Éva)</i>	23
Cigányok, cigány bibliafordítás 2. (Tarjányi Béla)	29
IBB (Zsuppán Monika)	33
Biblikus folyóiratok szemléje (Székely István)	34
Innen-Onnan (Székely István)	36
In memoriam Franz König bíboros (Zsuppán Monika)	38
Olvasóink kérdezik (Martos Levente Balázs)	40
Társulatunk életéből	44
Könyvajánlatunk	borító

J e r o m o s f ü z e t e k

az első magyar szentírástudományi folyóirat
– gyakorlati anyaggal hitoktatók számára –
ISSN 0866-2207

Szerkeszti, kiadja és terjeszti:

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

B i b l i a k ö z p o n t

1066 Budapest, Teréz krt. 28. I/6. Fax: 312-24-78

Nyitva: hétfő-csütörtök, 9-17-ig ☎ 332-22-60

jeromos@biblia-tarsulat.hu

www.biblia-tarsulat.hu

**A szerkesztőbizottság tagjai: Székely István, Tarjányi Béla,
Thorday Attila, Vágvölgyi Éva, Zsuppán Monika**

Felelős szerkesztő: Tarjányi Béla

Grafikák: Vágvölgyi Éva

Nyomda: 3.14L Nyomdaipari és Szolgáltató Kft.

Ajánlás

A vallások és kultúrák közötti párbeszéd szempontjából igen fontos a keresztények otthonos kapcsolata a Szentírással. Az egész Írást átszövik ilyen párbeszédnek; az ugyanis Isten népének történetéről szól, amely nép ismételtlen kapcsolatba került más kultúrkörökkel és gondolkodásmódokkal, s azokat részben magába szívta, részben világos megkülönböztetésekkel gazdagította. Így a Szentírás segíti a párbeszédnek és a tiszteletnek azt a magatartását, amely egyúttal tudatában van saját értékeinek és bizonyosságainak, s amely annyira szükséges Európában a más vallásokkal és kultúrákkal való termékeny párbeszédhez.

Saját tapasztalatom alapján, amelyet az utóbbi években az úgynevezett Cathedra («a nem-hívők tanszéke») útján szereztem, hangsúlyozni akarom, hogy az olyanokkal való találkozás és vita, akik nem hisznek Istenben vagy valamilyen módon keresők, legkönnyebben a Biblia alapján jön létre. Ezért szilárd véleményem, hogy a Szentírás valóban Európa jövőjének könyve.

Carlo Maria Martini bíboros
(egy 2002 júliusában mondott beszédének kivonatából)

Mindegy

*Van, vagy nincs? Mindegy már.
Mert a van is lehet nincs,
És a nincs is lehet van.
Hűtlen a hűség, de az
Állandót nem kell keresni.
Megtartani, vagy elveszteni
Egyre megy.
Hiszen azt is elveszthetem,
Amit két kézzel markolok,
Amihez egész lényemmel ragaszkodom,
És az is az enyém lehet,
Amit meg sem érintek.
Na, egy bizonyos:
A szeretetem nem fogyatkozhatsz,
Bárhogy álljon is a helyzet.
Mindent lehet, csak
Nem-szeretni nem.
Ha szeretlek, mindegy, hogy
Enyém, vagy sem,
Közel van-e, vagy távol,
Elég, hogy van.*

(Havva)

Ezer éve csordult...

1. Ezer éve csordult István királyra
szent keresztvíz harmata,
azóta földünk Krisztus földje,
első virág ő maga!

*Refrén: Keresztséged, Szent Királyunk,
égi forrást nyit nekünk;
áldd meg hazánk Szent Jobboddal,
áldd meg az új évezredünk!*

2. Csodatevő Jobbod, István királyunk,
védje népünk szent jogát;
vezesse példád ifjúságunk,
boldog jövőnk zálogát!

3. Fiaidat oktasd Isten szavára,
nincs hitüknél föbb tudás;
teremni ez tud boldogságot,
élő hitünk, semmi más!

4. Szeretet a hitnek áldott gyümölcse,
fája benned égig ér;
királyi szived buzgóságát
ojtsd át miránk, szent gyökér!

5. Ezer éve kérted szép Szűz Anyánkat,
úgy vigyázzon ő miránk,
miként Fiára, nagy Kincsére,
s boldog legyen szent hazánk!

Megjegyzés: Ha a szöveget énekelve vagy szavaló kórus formájában adjuk elő, akkor a „Keresztséged” refrént minden egyes versszakhoz hozzákapcsoljuk. Ha viszont „szavaljuk”, elég csupán az első versszakhoz kapcsolnunk. Budapest, 1970. aug. 20–ra Kerekes Károly O.Cist

Székely János:

A PAPI ÍRÁS TEOLÓGIÁJÁHOZ

A Wellhausen-elmélet születése és gyenge pontjai

Már Abraham ben Meir IBN EZRA (Tudela, 1092 - Calahorra, 1167), a mór fennhatóságú Hispániában élő zsidó rabbi megsejtette, hogy a Tóra öt könyvét nem egyedül Mózes írta, hanem a későbbi évszázadokban is kerültek bele részek.¹ Ibn Ezra a Második Törvénykönyvhöz írt kommentárjában elcsodálkozik például azon, miért írja így a Biblia: „Ezeket a beszédeket tartotta Mózes... a Jordánon túl” (MTörv 1,1)? Hiszen Moáb pusztája, ahol Mózes búcsúbeszédei elhangzottak, csak Palesztinából nézve van a Jordánon túl. Transzjordániából nézve, ahol Mózes - a hagyomány szerint - leírta ezeket a beszédeket, mindez a Jordánon innen történt. Úgy tűnik tehát, hogy a bevezető mondatot (MTörv 1,1) később, már Palesztinában fogalmazták meg. Ibn Ezra azon is meglepődik, miért írja azt Mózes (már ha a hagyományt elfogadjuk), hogy Og vaságya „vajon nem Rabbat Ammonban van” (MTörv 3,11)? Itt is az a benyomása az olvasónak, hogy egy későbbi korban fogalmazzák a szöveget, és utalnak vissza Mózes kortársának, Ognak a megmaradt vaságyára. Ibn Ezra mindezeket a kérdéseket igen óvatosan teszi fel. Nem volt veszélytelen ezeket a témákat feszegetni.² Még évszázadokkal később is, BARUKH SPINOZA (Amsterdam, 1632 - La Aia, 1677) számára a zsinagógából való kiközösítést érdemelték ki hasonló kijelentések. Ez a portugál zsidó filozófus és bibliakutató pontosan Ibn Ezra évszázadokra elfelejtett kérdéseit teszi fel újra, az ő kételyeit fogalmazza meg sokkal bátrabban és világosabban. De hasonló retorzióval kellett szembenéznie RICHARD SIMON oratoriánus szerzetesnek (Dieppe, 1638 - 1722), aki Mózes mellett más írnokok munkáját is feltételezte a Pentateukhus kialakulásában. Őt kizárták a rendjéből, a könyveit pedig elégették.

¹ Vö. SKA, JEAN-LOUIS, *Abraham et ses hôtes* (Bruxelles 2002) 100-102.

² Vö. BLENKINSOPP, J., *The Pentateuch. An Introduction to the First Five Books of the Bible* (The Anchor Bible Reference Library, New York 1992) 2.

A következő évszázadokban aztán lassanként elfogadást nyer ez a kezdetben eretneknek tűnő elmélet: a Pentateukhus hosszú évszázadok alatt keletkezett, egyes részei a babiloni fogság alatt, sőt az után íródtak. Az elmélet klasszikus megfogalmazója JULIUS WELLHAUSEN.³ Nem is annyira önálló meglátásai miatt – hiszen ezeket elődeitől vette át –, hanem szintetizáló képessége miatt lett a Pentateukhus kutatás kulcsfigurája. Wellhausen szerint a Pentateukhus négy forrásból jött létre: jahvista, elohista (Kr. e. 10-8. sz.),⁴ deuteronomista (Kr. e. 622), papi (Kr. e. 6. sz.).⁵

Wellhausen idealizálta az egységes dávidi monarchiát, és az ezidőtájt keletkezett jahvista forrást. A jahvista eredeti természetes, racionális vallásossága a deuteronomista iskolában a centralizáció, a ritualizáció áldozata lesz, majd a papi írás mindezt még megterheli a büntudattal. Nem nehéz Wellhausen történelemszemlélete mögött meglátni a protestáns világnézetet, amely az evangélium törvényre silányulásaként értékeli az egyház történetét is. Minden bizonnyal befolyásolta Wellhausent az ő korában létrejövő egységes német állam iránti lelkesedése is, ami miatt az Északot és Délt egyesítő dávidi és salamoni idöket idealizálta. A Wellhausen-féle szemlélet egyenes következménye volt, hogy a papi írást sokan a dekadencia, az eredeti természetes vallásosság végső megmerevedése dokumentumaként tartották számon.

Később aztán inogni kezdtek az elmélet alappillérei. Elsöként az elohista forrás elmélete bizonyult tarthatatlannak. Egyre világosabbá vált, hogy az ide sorolt szövegek tulajdonképpen azok a maradékok, amelyek más forrásokba nem kerülhettek be, ám ezek között a szövegek között nincs kapcsolat. Nincs sem egységes stílusuk, sem azonos teológiájuk. Az ún. elohista szövegeket semmilyen konkrét adat vagy részlet nem köti az északi országrészhöz, ahogyan azt Wellhausen felté-

³ Egyik legjelentősebb, összefoglaló műve a *Prolegomena zur Geschichte Israels* (Berlin 1883).

⁴ Wellhausen gyakran nem különbözteti meg ezt a két forrást, és 'jahovista' forrásról beszél.

⁵ Wellhausen a papi forrást Q betűvel jelöli a latin quattuor (= négy) szó nyomán, ugyanis ő szerinte a papi írás négy szövetségkötés alapján periodizálja az udvtörténetet: Ádám, Noé, Ábrahám, Sínai. A Wellhausen-féle megállapítás egyébként téves, ugyanis a papi írás csak Noé (Ter 9) és Ábrahám (Ter 17) esetében ír szövetségről.

telezte. Az északi próféták (Illés, Ozeás) a YHWH, és nem az Elohim nevet használják Isten megjelölésére.

Ugyancsak problematikussá vált a jahvista forrás feltételezése is. Meglepő tény ugyanis, hogy a ránk maradt fogság előtti írások hallgatnak a legalapvetőbb `jahvista` elbeszélésekről, személyekről. Noé neve Deutero Izajásnál és Ezekielnél - vagyis a babiloni fogság idején - fordul elő legegyszerűbben (Iz 54,9; Ez 14,14), Ábrahám és Sára szintén ugyanekkor (Iz 51,2; Ez 33,24). Ozeás próféta pedig Jákobot inkább negatív alakként ábrázolja, és szembeállítja őt Mózással (Oz 12,3-5. 10. 13-14), mintha nemigen tudna a páttriárkai hagyományokat a kivonulással összekötő történeti műről. A fogság előtti szövegek hallgatása mellett az is elgondolkodtató, hogy a kapocs-szövegek az állítólagos jahvista forrásban mind későiek. Ilyen késői betoldás például a Ter 12,1-4a Ábrahám meghívásáról, amely összekapcsolja az őstörténetet a páttriárkák történeteivel.⁶ De hasonlóképpen a páttriárkákat a kivonulás hagyományával összekapcsoló szövegek is későiek. Egyre valószínűbbnek tűnik tehát, hogy jahvista forrás helyett egyszerűen csak fogság előtti hagyományokról kell beszélnünk, amelyek nem alkottak egy nagy történeti művet, és amelyeknek az ismertsége is igen változó lehetett.

A kutatásnak ezek az újabb eredményei egyre fontosabb szerepet juttatnak a papi szerzőknek, akiknek a munkája által a Pentateukhus összeállt. A papi teológia határozza meg az egész Pentateukhus alapszerkezetét, ez a szemlélet nyomta rá a hagyományokra a végső bélyeget. A Pentateukhus hasonlít egy két földrengés (Kr. e. 721; 586) után újjáépített városhoz.⁷ Vannak benne teljesen lerombolt, a romok helyén újjáépített házak (csak a P hagyomány által hozott elbeszélések; pl. Ter 17), vannak félig megmaradt, félig viszont újonnan kiegészített épületek (P + fogság előtti hagyományok összeötvözve; pl. Kiv 14), végül

⁶ A szövegrészlet beékelődik Terah vándorlásának leírásába. A Ter 11,31-32 leírja, hogy Terah elindul Kánaán földje felé, de útközben, Háránban meghal. A Ter 12,5 itt folytatja: Ábrahám megy tovább a megkezdett úton Kánaán felé. A Ter 12,1-4a megszakítja ezt a leírást. Erre az isteni hívásra nem történik visszautalás Ábrahám történetének további szövegeiben (kivéve két késői szöveget: Ter 18,18; 22,18). A fogság alatt vagy az után megfogalmazódó szöveg a káldeus (= babiloni; óriási anakronizmus!) Urból hazatérő Ábrahámot, mint a fogságból visszatérők példaképét és ösét mutatja be. A fogságból hazatérők is a hitükért, mindent hátrahagyva indulnak az ismeretlenbe, az Ígéret Földje felé, az ősatyák hitét keresve.

⁷ SKA, JEAN-LOUIS, *Introduzione alla lettura del Pentateuco* (Roma 1998) 211.

vannak egészen épenmaradt épületek is (fogság előtti hagyományok; pl. Ter 26). Ám minden épület arra szolgál, hogy a fogság utáni népet befogadja. Vagyis az egész Pentateukhus elsődleges történelmi kontextusa a fogság utáni helyzet, ebből a történelmi szituációból értelmezendő.⁸ Mindez tehát a papi hagyomány döntő szerepét húzza alá a Pentateukhus megértése szempontjából. Lássuk ennek a ténynek az igazolását néhány konkrét szöveggel kapcsolatban.

A vízözön (Ter 6,5-9,19)

A vízözön elbeszélésében sok belső feszültséget, ellentmondást láthatunk. Már BERNHARD WITTER (1683-1715) és JEAN ASTRUC (1684-1766) felfigyeltek a kétféle istennév (YHWH, ill. Elohim) használatára. Noé hol egy párat visz be a bárkába minden állatfajból (Ter 6,19-20), hol a tisztátalanokból egy, a tiszta állatokból viszont hét párat (Ter 7,2-3). A vízözön időtartama hol 40 nap (Ter 7,4. 12; 8,2b), hol 150 (Ter 7,24; 8,3). Ezenkívül az elbeszélés számos eleme kétszer is szerepel a leírásban: az emberiség gonoszsága, Isten elhatározása, a vízözön bejelentése, parancs a bárkába való belépésre, parancs az állatok bevitelére, belépés a bárkába, a vízözön kezdete, az élőlények pusztulása, a vízözön vége, a vizek leereszkedése, ígéret hogy nem lesz többé vízözön. Kézenfekvőnek tűnt a feltételezés, hogy egy ősi ('jahvista') és egy későbbi (papi) elbeszélést ötvöz össze itt a Biblia.

A hipotézisnek azonban igen sok gyengéje van. A 'jahvista' (YHWH nevet használó) versek szókincse igen gyakran késői, pl.: „szíve gondolatainak minden vágya” (Ter 6,5; 8,21; vö. 1Krón 28,9; 29,18; MTörv 31,21; Iz 26,3; Zsolt 103,14); „az ember gonoszsága nagy” (Ter 6,5; vö. Préd 8,6); „kellemes illat” (Ter 8,20-21; vö. Lev 1,9; Ez 6,13). Több kifejezést a 'jahvista' versek a papi versekből kölcsönöznek, pl.: „igaz ebben a nemzedékben” (Ter 7,1; vö. 6,9); „hímet és nöstényt” Ter 7,3; vö. Ter 6,19; 1,27). A 'teremteni' (bara') ige használata (Ter 6,7) egyedülálló volna itt jahvista szövegben. Ezt az ígét Deutero Izajás hatására kezdi el a teremtés értelmében használni a Biblia. A második teremtéstörténet a 'csinálni' ('asah) és a 'formálni' (jacar) ígét használja a teremtés kifejezésére (Ter 2,4b.7). A bara' -

⁸ Uo., 212.

teremteni ige nem a jahvista, hanem a papi írás jellemző kifejezése (vö. Ter 1,1). A 'jahvista' versekben szereplő állatlisták (Ter 6,7; 7,23) ugyancsak papi szókinccsel használnak (pl. „csúsómászók”); vö. Ter 1,24-25). Meglepő egy ősi jahvista szövegben a tiszta és tisztátalan állatok megkülönböztetésére tett nagy hangsúly (Ter 7,1-3). Ez a megkülönböztetés a Leviták könyvének (késői) törvényeiben lesz jelentős (Lev 11; MTörv 14). Az említett szöveg stílusa is a papi írással rokon. Az ajtó becsukásának említése (Ter 7,16b) - állítólagosan jahvista szöveg - a papi versek közt van a helyén, a 'jahvista' szövegek közt a Ter 7,5 és 7,10 között kellene állnia. Szemmel láthatóan jahvista betoldás a papi szövegbe.

Minden jel arra mutat, hogy a YHWH nevet használó versek kiegészítései egy meglévő papi elbeszélésnek. A kiegészítések egyik célja a mezopotámiai vízőznelbeszélések elemeinek befűzése a bibliai történetbe. A zsidóság a fogság alatt és után egyre jobban megismeri ezeket az elbeszéléseket, és a Bibliából hiányzó elemeiket betoldják. Ilyenek az ajtó becsukása (Atrahasis 3,252; Gilgames XI, 93); a madarak küldése (Gilgames XI, 145-154) és az áldozat (Atrahasis 3,5.34-35; Gilgames XI, 159-161).

A jahvista kiegészítések másik célja a vízőzont okozó bűn természetének pontosabb meghatározása. A Ter 6,5-8 megfogalmazása szerint az emberi szív gondolata rosszra hajlik. A papi szerző megfogalmazása helyett, mely a „minden test”-en, azaz minden élőlényen eluralkodó erőszakot említi a vízőzön okaként (Ter 6,11-12), a jahvista kiegészítések egy ennél mélyebb gyökeret, az ember szívében levő rossz hajlamot nevezik meg.

A Ter 7,1-4 jahvista kiegészítése pontosítja a bárkába bevitt állatok számát (vö. Ter 6,19-22 [P]): a tiszta állatokból hét pár kerül a bárkába, csak a tisztátalanokból kettő. Mindez a vízőzön végén bemutatott hálaáldozatot (a mezopotámiai mítoszokból kölcsönzött részlet) készíti elő: az áldozathoz tiszta állatok kellene, és a tiszta fajoknak is el kell majd szaporodniuk a vízőzön után.

A jahvista szöveg (értsd: a YHWH nevet használó, fogság utáni redakció) igen nagy súlyt fektet az áldozat témájára. A bűn, ami a babiloni fogságot is okozta, elkerülhetetlen. Az ember szívének vágya rossz

ifjúságától fogva (Ter 8,21). Az egyetlen kiút a bűnből és az általa létrejött tragédiákból az engesztelés, a kultusz.

Nézzük most a vízözön eredeti papi elbeszélését, melyet a jahvista redaktor később kiegészített! A papi írás szerint a vízözön oka az, hogy a föld megtelt erőszakkal (hamas), minden test rossz útra tért (Ter 6,11-13). Nem csak az emberek között, hanem az állat és az ember között is erőszak uralkodik. Ezért a vízözönben 'minden test' (minden élőlény) elpusztul, nem csak az ember (Ter 6,17). Isten az embert a mindenség pásztorául rendelte, hogy uralkodjon az állatvilágon és gondozza azt (Ter 1,28-29).⁹ A teremtés rendjének öre az ember. Ha az ember ehelyett zsarnokává válik a világnak, akkor a teremtés rendje összeomlik, a mindenség visszahull a káoszba. A papi írás a vízözönt a teremtés rendjének összeomlásaként írja le. A mélység forrásai feltörnek, az ég csatornái megnyílnak (Ter 7,11). Az alsó és a felső vizek, amelyeket Isten szétválasztott (Ter 1,7), most újra összekeverednek.

A vízözön végének leírása szintén a teremtéstörténetet idézi. Isten újra újtára indítja a világot, újra megáldja az embert és újra megparancsolja neki, hogy szaporodjon és sokasodjon, töltsse be a földet (Ter 8,17; 9,1). Van azonban egy eltérés is a teremtéstörténetétől. A teremtéskor az ember és az állatvilág között harmónia van, és az ember csak a növényekből táplálkozhat (Ter 1,29). Most Isten korrigálja a teremtés eredeti rendjét. Azt mondja az embernek: 'Féljen és rettegjen töletek minden élőlény' (Ter 9,2). Az embernek adja ételül az állatokat is, éppúgy mint a zöld növényt (Ter 9,3). Mintha Isten beletörődött volna az erőszak, a rossz jelenlétébe a földön. Egyfajta kompromisszum születik itt, egy új világrend, amelyben helye van a rossznak, de azt Isten korlátok közé szorítja. A vér fogyasztását és a gyilkosságot megtiltja (Ter 9,4-7).¹⁰

⁹ A Ter 1,29-ben szereplő rdh ige az akkád redū szóval rokon, ami pásztort jelent (vö. Zsolt 68,28). Helytelenek azok a fordítások, amik valamilyen erőszakos uralkodást sejtetnek.

¹⁰ A Biblia nem a vegetáriánus életmód mellett tör lándzsát, amikor a teremtés ősi rendjét úgy ábrázolja, hogy akkor az ember még nem ette meg az állatokat. A vegetáriánus élet eszménye idegen a Bibliától. Sokkal inkább egy szimbolikus kifejezésmódról van szó, amellyel a Biblia jelzi a kezdeti, azóta eltűnt harmóniát, amely vissza fog térni a vég-ső időkben, amikor majd szalmát eszik az oroszán (Iz 11,7).

A 'hamas' (= erőszak) szónak erős társadalmi felhangjai vannak. Elsősorban az erős, a hatalmas, a gazdag kegyetlenségét jelenti a szegénnyel, az elnyomottal szemben. A próféták igehirdetése szerint a babiloni fogság egyik legfőbb oka a választott népben eluralkodó erőszak, a gyöngék és a szegények elnyomása (Ám 3,10; 6,13; Ez 7,23; 8,17; 28,16). Ezzel a szóval jelzik a próféták Babilon népeket eltipró brutalitását is (Jer 51,35; Hab 2,8.17; Joel 4,19; Ez 7,23). A vízözön és később a babiloni fogság is egyenes következményei a földet előzőn-lő erőszaknak.

Isten azonban menedéket készít az ember számára ebből a vízözönből, a bárkát. A bárka méretei sok hasonlóságot mutatnak a szent sátor (Kiv 25-31), Salamon temploma (1Kir 6) és az ideális ezekieli templom (Ez 40-42) méreteivel. A bárka fedelére használt kifejezés (mikseh) ugyanaz, mint ami a szent sátor tetejét jelzi (Kiv 26,14). A bárka három szintje a világ három szintjének (alvilág, föld, ég) mása. Ahogyan a világmindenség befogad minden lényt, halottakat, élőket, angyalokat egyaránt), éppígy a bárka is. A bárka négyszögletes alakja utal a négy égtájra. A bárka tehát mikrokozmosz, templom, az életet átmentő szent hely. A menedék az erőszak özönvizéből a templom, Isten közössége, az Általa létrehozott, az Ő rendje szerint működő világ. A fogság népeket megsemmisítő, elnyelő zűrzavarában a menedék a templom, Isten szent közössége.

Végül a papi leírás fontos eleme a Noéval kötött szövetség. Izrael eredeti elképzelése az Istennel kötött szövetségről egy feltételekhez kötött szövetség volt. A deuteronomista iskola a hetita és az asszír államszerződések mintájára ábrázolja a sínai szövetségekötést: a szerződő fél bemutatkozása („én vagyok az ÚR, a te Istened...”), jótéteményeinek felsorolása („aki kihoztalak téged Egyiptom földjéről...”), a szövetség feltételei (a parancsok), a szövetség dokumentumának őrzésére és időről időre való felolvasására vonatkozó előírások (kötéblák a szent sátorban), a szövetség tanúi („tanúul hívom ma ellenetek az eget és a földet...”), áldások és átkok a szövetség megtartása ill. megszegése esetén (vö. MTörv 5,1-6,9; 27,1-28,69). A deuteronomista teológia tehát feltételes szövetséget ábrázol Isten és a népe között. Ha a nép megtartja a parancsokat, akkor Isten áldásában részesül.

Ez a teológia krízisbe kerül a babiloni fogság idején. Izrael ugyanis gyökeresen megszegte a szövetséget, az átkok be is következtek, a szövetség megtört. Van-e innen továbbvezető út? A papi iskola egy erősebb, mélyebb alapot akar vetni Izrael létének, mint a sínai szövetség. Meglepő tény, hogy a szövetség kifejezést a papi iskola nem használja a sínai eseményekkel kapcsolatban. A papi szerző egy régebbi és biztosabb alapot keres, mint a sínai szövetség. Ezt az alapot pedig a Noéval és az Ábrahámmal kötött szövetségben találja meg (Ter 9,8-17; 17,1-27). Mindkét szövetség egyoldalú, Isten ígéletén alapszik. Az ember bűne nem teheti semmissé. Noé szövetsége az egész emberiséggel kötött szövetség, Ábrahámé pedig a választott néppel kötött szövetség. Mindkettőt egy jel kíséri: a szivárvány, illetve a körülmetélkedés.

A fogság utáni Izrael tehát Isten ígéletére, a Noénak és a pátriárkáknak ígért hűségre építi a hitét. Később azonban ez a teológia is elégtelennek bizonyul. A bűn valóságával ugyanis küszködik az ember, azt nem lehet megkerülni. Így születik meg a Pentateukhus harmadik nagy teológiája, a Szentség Törvényének (Lev 17-26) teológiája. Ez a harmadik teológia szintézist alkot a deuteronomista és a papi iskolák-ból. Tartalmazza mind a feltételes szövetség gondolatát (pl. áldások és átkok; Lev 26), mind a pátriárkáknak tett feltételek nélküli ígéletet (Lev 26,41-44). Ezen túlmenően pedig kiutat mutat a bűnből, kiutat a hűtlenség felülmúlására. Ez a kiút az engesztelés. A fogság utáni zsidóság legátéltebb, érzelmileg legfontosabb ünnepe az engesztelés napja lesz (Lev 16).

Átkelés a Sás tengeren (Kiv 13,17-14,31)

A Sás tengeren való átkelés elbeszélésében szintén sok feszültséget, kisebb ellentmondást találunk. A csoda leírása esetenként Mózes botját vagy kezét említi, amellyel ő széthasítja a vizeket (Kiv 14,16. 21ad), máskor viszont egy egész éjszaka fújó keleti szelet, amely kiszáritja a tengert (Kiv14,21bc. 27b). A bibliakutatók feltételeznek egy ősi elbeszélést, amely a tenger partjára érkező Izrael és Egyiptom táborát említi, az egész éjszaka tartó erős keleti szelet, a tenger kiszáradását, a hajnali pánikot Egyiptom táborában, az egyiptomi katonák menekülését a tenger felé, és végül azt, ahogyan reggel Izrael látja az egyiptomiak holttesteit a tengerparton, és hisz az Urnak valamint az ő szolgájá-

nak, Mózesnek. Feltételeznek ezen kívül egy későbbi, papi elbeszélést, amely leírja, hogy Izrael az Úrhoz kiált, Mózes kiterjeszti a botját, a vizek kettéhasadnak, Izrael átkel a falként álló vizek között, a vizek aztán visszatérnek az üldöző egyiptomiakra, és elborítják őket. Mi most csak a két elbeszélés néhány fontos teológiai gondolatát szeretnénk kiemelni.

Az ősi elbeszélés¹¹ műfaja teofánia, mégpedig olyan teofánia, amely Isten emberét igazolja, a beléje vetett hitet erősíti. Ennek a műfajnak az alapelemei:

- a nép Istenhez kiált
- Isten embere bejelenti az isteni közbelépést
(„álljatok... és meglátjátok...”)
- Isten közbelép
- a nép elismeri Isten emberének tekintélyét.

A Sás tengeren való átkeléshez nagyon hasonló elbeszélést találunk Sámuel prófétával kapcsolatban. A szárazság idején Sámuel bejelenti Isten segítségét, amely be is következik, a nép pedig hisz az Úrban és Sámuelben (1Sám 12,16-18).¹²

A papi elbeszélés fontos motívuma a szív megkeményítése, ill. az ÚR elismerése. Isten megkeményíti a fáraó szívét, az üldözi Izraelt még a tengerben is, végül pedig az egyiptomiak, amikor rájuk zúdul a víz, „megtudják, hogy én vagyok az ÚR”. Ezek a motívumok igen fontos szerepet játszanak Ezekiel próféta könyvében is, aki a papi írással nagyon sok rokonságot mutat, feltehetően annak egyik szellemi atyja. Ezekiel sokat ír arról, hogy a nép szíve megkeményedett, megkérgeedett a fülük, nem hallgatnak az Úrra (Ez 3,7). Ennek a következménye az, hogy Izrael a fogságba került. Isten ugyanis hiába figyelmeztette népét a próféták által, és hiába igazolta magát csodás jelekkel, a nép nem hitt. Éppen így, a papi szerzők leírása szerint, a fáraó nem hisz a csapások hatására. Isten ezért egy „nagy ítéletet” tart Egyiptom felett:

¹¹ Tudatosan nem nevezzük jahvista elbeszélésnek, vagy a jahvista forrásban szereplő történetnek, mert egy a fogság előtt létező, az ősi elbeszéléseket egy történeli forrásban összefogó jahvista forrás léte igen kérdéses, sőt valószínűtlen.

¹² SKA, JEAN-LOUIS, *Le passage de la mer. Étude de la construction, du style et de la symbolique d'Ex 14, 1-31* (Analecta biblica 109, Rome 1986) 161-166.

„Akkor majd megtudják, hogy én vagyok az ÚR” (Kiv 7,1-6). Ez a nagy ítélet a Sás tengernél következik be. Hasonlóan ígéri Ezekiel próféta, hogy az Úr majd nagy ítéleteket hajt végre a népeken, megmutatja dicsőségét, és a népek akkor majd megtudják, hogy Ő az ÚR (Ez 28,22).

A Sás tengernél az Úr megdicsőül (Kiv 14,4. 17-18). A papi írás hangsúlyt fektet arra, hogy az Úr dicsősége nem csak a kultuszban van jelen, nem csak a szent sátorba tölti be (Kiv 40,34-35)¹³, hanem jelen van a nép vándorlása során is, az üdvtörténet fontos eseményeiben (manna, Korach lázadása, Meriba vizei). Éppenigy hangsúlyozza Ezekiel, hogy az Úr dicsősége elhagyja a templomot, és együtt megy a népével a fogságba (Ez 1,28; 10,18-22).

A papi szerző leírása a Sás tengeri csodáról egy elementáris erejű kép. Izrael bemegy a halálba, olyan helyre, ahol az ember számára lehetetlen az élet. Vakon követi Mózeset ezen a szűk ösvényen. A vizek kettéhasadnak, és előtűnik a száraz: Mózes a Teremtő gesztusát ismétli, aki elválasztotta a vizeket, majd előtűnt a szárazföld (Ter 1,6-10). Izrael megteremtését ábrázolja a papi szerző hatalmas erővel. Azt a pillanatot, amikor Izrael megszületik a tenger méhéből, az élet megszületik a halálból. Mint egy hatalmas tabló, ábrázolja a tengeren való átkelés Izrael lényegét. Addig marad életben ez a nép a halál helyén, a népek közé szétszórva, a megsemmisüléstől fenyegetve, amíg halálmegvető bátorsággal követi Mózeset, amíg tud hinni a halálból is életet teremteni képes Istenben. Méltán lett a kivonulás a keresztség, Mózes pedig a minket a halálán átvezető Feltámadt Krisztus előképe.¹⁴

A föld gyalázói (Szám 13-14)

A kémekről szóló elbeszélés az előző kettőhöz hasonlóan számos feszültséget tartalmaz. Nem világos, hogy Párán pusztájában (Szám

¹³ Ez a leírás a papi történetírás egyik csúcspontja. Az ókori teremtésmítoszok gyakran templomépítéssel zárulnak (Enuma Elis, Ugariti teremtéselbeszélés). Elkészül a templom, ahol az ember imádja a Teremtőt. A papi szerző leírásában a teremtés hetedik napján Isten megalkotja a szombatot, a szent időt, majd később megszületik a mennyi minta szerint a szent sátor, a szent hely is. Miután pedig „Mózes befejezte minden munkáját” (Kiv 40,33: világos utalás a teremtéselbeszélés végére), az Úr dicsősége betöltötte a szent sátrat.

¹⁴ SKA, JEAN-LOUIS, *Le passage de la mer. Étude de la construction, du style et de la symbolique d'Ex 14, 1-31* (Analecta biblica 109; Rome 1986) 110-112.

13,3), vagyis a Sinaihoz közel (vö. Szám 10,12), vagy pedig Kádesben vagyunk (Szám 13,26), mely utóbbi a Cin pusztájában van (vö. Szám 20,1; MTörv 1,19-46). Nem világos, hogy a kémek Kánaán egész földjét bejárják (Szám 13,2), vagy csak Hebron környékét és Eskol völgyét (Szám 13,22-26). Nem világos, hogy a kémek beszámolója jót és rosszat is tartalmaz az Ígéret Földjével kapcsolatban (Szám 13,27-29), vagy csak rosszat (Szám 13,32-33). Végül nem világos, hogy Káleb egyedül (Szám 13,30; 14,24), vagy Józsuéval együtt (Szám 14,6-7. 30. 38) kel az Ígéret Földjének védelmére. A feszültségeken kívül ebben az elbeszélésben is igen sok ismétlés van. Az Úr parancsa a föld kikémlésére, a kémek beszámolója, a közbeszólás a föld védelmében, a záró isteni beszéd mind kétszer szerepel az elbeszélésben. A kutatók ebben az esetben is feltételeznek egy ősi, fogság előtti elbeszélést és egy későbbi papi leírást.

Lássuk most a papi elbeszélés főbb motívumait! A papi elbeszélésben igen gyakran, nagy hangsúllyal szerepel a Kánaán földje kifejezés. A papi történetírás többször is hangsúlyozza, hogy Isten Kánaán földjét az ő népének adta örökös birtokul (Ter 11,31; 12,5; 17,8; Kiv 6,4). Érdekes felfigyelni arra, hogy a papi elbeszélés demilitarizálja a kémek történetét. Igazából nem is kikémlelik (rgl ige piel alakja), hanem bejárják (twr ige) a földet. Az ókorban egy földterület akkor vált az azt megvásároló vagy azt öröklő tulajdonává, ha be is járta a területet. Justinianus császár törvénykönyvében ambitus-nak nevezi ezt a jogcselekményt. Ugyanez a felfogás van jelen Áháb történetében is, amikor ő lemegy a megölt Nábót szőlőjébe, hogy azt birtokba vegye (1Kir 21,15-18). A papi szerző kiemeli azt, hogy Ábrahám bejárta Kánaán földjét Északtól Délig és Kelettől Nyugatig (Ter 13,7). Az Úr azt ígéri Józsuének, hogy neki ad minden földet, „amit bejár a lábatok” (Józ 24,3). Kánaán földje tehát Izrael tulajdona, az ÚR „nekünk adja” (Szám 14,8).

A babiloni fogság után hazatérő nép katonailag, valóságosan nem tudta újra birtokba venni az Ígéret Földjét. Időközben mások (cdomiták; a népből otthonmaradtak) kezébe került (Ez 11,15; 33,24). Ők csak bejárhatták a földet, mint valaha Ábrahám, aki egyetlen talpalatnyi földet sem birtokolt Kánaán földjéből, csak azt a sírhelyet, ahová Sárát eltemette. Ábrahám csak ígéretképpen kapta meg Kánaán föld-

jét, csak hitben birtokolhatta. Ugyanez történt a fogságból, „a káldeus Urból” hazatérő kései utódaival.

A kémek a papi szerzők leírása szerint gyalázták az Ígéret Földjét (Szám 13,32; 14,36-37). Ez a kifejezés Ezekiel prófétánál fordul elő ismételten. Ezekiel idejében és később is előrementek egyesek Babilonból 'kikélni' az Ígéret Földjét, vajon lehet-e hazamenni. Ezek a kémek aztán igen gyakran rossz híreket hoztak. Az a föld felfalja lakóit, éhínségben pusztulnak el az ott lakók (Ez 36,3. 13). A kémek gyalázták az Ígéret Földjét. A papi szerző óriási vétekeknek, tragédiának ábrázolja ezt.¹⁵ Akik a Földet gyalázták, azokat azonnal halálra sújtotta az Úr, akik pedig nekik hittek és nem Józsuének (és Mózesnek), azoknak 40 éven át bolyonganiuk kell a pusztában, amíg egytől egyig mind meg nem halnak. Izrael népe addig marad fenn, amíg Ábrahám nyomában tart az Ígéret Földje felé, amíg hisz az őt szólító Istennek. Amint gyaláznia kezdi az ígéret hazáját, akkor belevész a történelem sivatagába.

Józue és Káleb így biztatta a népet: „Ne féljete a föld népétől!” (Szám 14,9). A föld népe ('am ha'arec) kifejezés több jelentésváltozáson is átment az évszázadok folyamán. Júda történetének utolsó évtizedeiben a vidéki földbirtokosokat, a vidék lakosságát jelentette. Ők voltak azok, akik a dávidi dinasztiát igen nehéz helyzetekben megvédelmezték. Atalja meggyilkolása után a föld népe rombolja le Baal oltárát (2Kir 11,14. 20), a királyfiak meggyilkolásából egyedül megmenekülő Joást a föld népe segíti a trónra (2Kir 14,19-21), az istentelen Ámon uralkodása után a föld népe kiáltja királlyá a gyermek Joziját, aki megújítja majd Izrael hitét (2Kir 21,23-24), és ők állnak Joaház mellé is (2Kir 23,29-30). Úgy tűnik, hogy Júda végnapjaiban a dávidi dinasztia a fővárosi elit, a hadsereg vezetői, az udvari emberek helyett a vidéki lakosságra tudott támaszkodni. A vidék, amely feltehetően neheztelt a súlyos adókat felemésztő jeruzsálemi arisztokráciára, szövetségest vélt találni a királyban. Jozija reformjának egyik fő hangsúlya

¹⁵ Norbert Lohfink szerint a papi elbeszélés négy 'eredeti bünt' ábrázol: az erőszakot (amelynek büntetése a vízözön); a fáraó kegyelenségét (melynek büntetése az egyiptomiak tengerbe veszése); a föld gyalázását; végül Mózes és Áron hitetlenségét Meriba vizeinél. Az első két bünt pogányok, a második kettőt Izrael követte el. Míg az első két bűn büntetése a víz által történt, addig az utóbbi kettő elkövetői a sivatag homoktengerében veszték el, a pusztában kellett meghalniuk. Vö. LOHFINK, N., *Theology of the Pentateuch* (Augsburg Fortress 1994) 96-115.

talán ezért is a szegények védelme, segítése. A babiloni ostrom után Jeruzsálemből elhurcolják az előkelőket, a kézműveseket, az udvari főembereket. Feltehetően a vidéki lakosság - legalábbis bizonyos szempontból - örült ennek a fejleménynek. Úgy tűnik, hogy hamar elfoglalták a fogságba hurcolt jeruzsálemiek földjeit. Amikor azután a babiloni fogságból egyre többen hazatérnek, éles ellentét alakul ki a hazatérők és a föld népe között. Ezdrás és Nehemiás könyvében több vádat is hallunk, amelyek szerint a föld népe beszennyezte az országot (Ezdr 9,11; Neh 10,32). Az is világos azonban, hogy közülük többen csatlakozhattak a hazatérőkhöz (Ezdr 6,21).

A fogságból való hazatérés tehát nem volt zökkenőmentes, és a problémák egyik részét pontosan a föld népe jelentette. Ezdrás leírása szerint Jeruzsálem építői az egyik kezükben a kardot fogták, és rettegéssel mutatják be az első égőáldozatot, mert félnek a föld népétől (Ezdr 3,3; Neh 4,8.11). Amikor a papi szerző így fogalmaz a kémek elbeszélésében: „ne féljete a föld népétől”, akkor a fogság utáni olvasó minden bizonnyal magára, a saját félelmeire ismert.

Talán ez a néhány rövid reflexió is kellőképpen rávilágított arra, hogy a papi írás nem a dekadencia szinonimája, ahogyan azt Wellhausen vélte. Ellenkezőleg, a papi írás a babiloni fogság kohójában megtisztult, az onnan újjászülető nép önazonosságát, hitét fogalmazza meg nagy erővel. Ez a teológia az, amely a Pentateukhus végső formáját döntően meghatározta. A papi írás gondolatai, nagyerejű képei a mai kor babiloni fogságában, az egyház mostani krízisében is irányt mutatnak és bátorítanak.

Xeravits Géza

Pozitív eszkatológikus főszereplők a qumráni könyvtár anyagában

I. Bevezetés

A qumráni könyvtár töredékes maradványainak a kilencvenes években felgyorsult ütemű publikációja új lendületet adott ama Közösség gondolkodásának kutatásában, mely ezeket a szövegeket írta avagy összegyűjtötte a Krisztus születését megelőző két és követő megközelítőleg egy évszázadban. Ez a megnövekedett anyag hihetetlen mennyiségű új információt szolgáltatott a vonatkozó kutatás gyakorlatilag minden területe számára. Új értelmezési horizontokat nyitott, bizonyos esetekben pedig forradalmian megváltoztatott korábbi nézeteket és konszenzusokat. Az újonnan publikált szövegek közt számos eszkatológikus tartalmút is találni. Ezen szövegek némelyike bizonyos alakok eszkatológikus cselekvéséről tudósít, olyanokéről, akik lényeges szerepet látszanak játszani az eszkaton eseményeinek megvalósításában. Az elkövetkezőkben ezen alakokra vonatkozó kutatásunk eredményeiből ismertetünk néhány kis szeletet (bővebben, szakirodalmi tájékoztatással lásd Xeravits 2003).

Az elmúlt évszázadban számos tanulmány látott napvilágot e témában; a kutatók általában a „messiási váradalmak” címszó alatt értekeznek róla, aláhúzva fontosságát a qumráni Közösség gondolkodásában. Vizsgálódásunk kezdetén magunk is a „qumráni könyvtár messiásképéről” beszélünk még, de a teljes anyagon végigmenve egyre inkább problematikussá vált ezt a régi jó címkét megtartani. Világossá vált ugyanis, hogy nem beszélhetünk „messiási” váradalmakról sem a qumráni könyvtár, sem pedig a kereszténység előtti zsidóság esetében. Csak röviden említvén, fenntartásaink a következők.

A qumráni könyvtár pozitív eszkatológikus főszereplőkre vonatkozó anyagára a nézetek jelentős változatossága a jellemző. Ha a qumráni könyvtár pozitív eszkatológikus egyéni főszereplőit egyenként vizsgáljuk meg, mindegyiket a saját jogán, kérdésessé válik az, hogy ezekre a

másiah szót alkalmazhatjuk-e mint kiemelkedő jelentőségű, általános értelmű terminust (logikailag hibásan így az egyedivel jellemezve az egyetemet). Így tehát fontosnak tartjuk a „messiási váradalmak” kifejezés kerülését ezekről a pozitív eszkatológikus főszereplőkről beszélve. Nem kerülhettük el azt sem, hogy vissza ne utasítsunk néhány olyan feltételezést, melyet a kutatók legnagyobb része prekonceptiózusan fenntart. Nem fogadhatjuk el a priori módon azt a véleményt, miszerint a qumráni könyvtár vonatkozó anyaga „váradalmak” összefüggő, koherens rendszerét őrizte volna meg, hanem nyomatékosan és ismételten hangsúlyoznunk kell a nézetek változatosságát. Továbbá, az a megállapítás, hogy „a Közösség alapító tagjai leginkább lángoló messiási vízióktól megszállt zsidók csoportjaként írható le” (Talmon 1987: 115) inkább kérdés számunkra, mint axióma. Mindazonáltal, mindezen fenntartások ellenére általános alapelvként véljük, hogy azok a szakaszok, melyek pozitív főszereplők eszkatológikus elérkezését tárgyalják, fontos szerepet töltek be a qumráni Közösség gondolkodásában.

II. Pozitív eszkatológikus főszereplők a qumráni könyvtárban

Figyelman kívül hagyva néhány másodlagos jelentőségű szöveget, a qumráni könyvtár 21 különböző irata kapcsolódik pozitív eszkatológikus főszereplőkhöz. Tekintettel arra, hogy a qumráni könyvtár nem-biblikus anyaga mintegy 650 különböző kéziratra rúg, ez a szám – statisztikai szempontból legalábbis – azt jelenti, hogy ezen alakok nem játszottak központi szerepet a Közösség gondolkodásában. Másfelől viszont tizenkét olyan szöveg, mely pozitív eszkatológikus főszereplőt említ, szektás szövegnek tartható, a qumráni Közösség saját alkotásának. E tizenkettő közül pedig jó néhány az olyan irat, ami a Közösség önmeghatározásának szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír (*Damaszkuszi Irat, a Közösség Szabályzata, peserek*). Ebből úgy tűnik, a Közösség tagjai ezen alakok tárgykörét, jóllehet nem tartották centrálisnak, mégis reflexióra érdemesnek ítélték.

A qumráni könyvtár pozitív eszkatológikus alakokkal foglalkozó iratainak jelentősége a teológiai kutatás számára abban rejlik, hogy ezek a művek a korai zsidóságon belül kivételes tipológikus változatosságot mutatnak (vö. García Martínez/Trebolle Barrera 1995: 159-189, Davies 2000: 219-232). Leírásaikban a pozitív eszkatológikus fősze-

replőnek nem csupán egyetlen típusát használják, és nem adnak egyfajta „kanonikus” képet sem róla. Ehelyett különbözőképpen, adott történelvi vagy ideológiai helyzetüknek megfelelően közelítenek hozzá, felhasználva számos, a korai zsidóságban közismert hagyományt. Néha megelégszenek azzal, hogy pusztán kölcsönözzenek e hagyományokból, máskor viszont alkotóan át is dolgozzák a kölcsönzött anyagot.

Ami a módszert illeti, úgy véljük, a qumráni könyvtár pozitív eszkatológikus alapjai négy fő lépcsőben írhatók le szisztematikus módon. Először a használt terminológia, majd ama biblikus alakok elemzésével, akik befolyásolták ezen főszereplők bemutatásának a módját. Harmadjára a vizsgált alakok funkciójának a kérdése vizsgálendő, végezetül pedig az a probléma, hogy hány eszkatológikus főszereplő van jelen a qumráni könyvtár anyagában. Jelen előadás időileg szűkös keretei között azonban egy egyszerűsítettebb módszert követünk, s az említett főbb kutatási lépések rövid áttekintése után két tetszőlegesen kiválasztott, ám fontos témakört járunk csak körbe.

III. Általános megjegyzések

A vonatkozó anyag

A qumráni könyvtár nem-biblikus anyagát többféleképpen feloszthatjuk, szempontunkból most az egyik ilyen fontos, amely szektás és nem-szektás anyagot különböztet meg. Szektás anyag alatt – mint mondtunk – a Közösség saját műveit értjük, nem-szektás alatt pedig olyan iratokat, amelyek vagy egyértelműen mások alkotásai és kívülről kerültek be a Közösség könyvtárába, vagy pedig szektás jellegük mellett nem szól elég érv (lásd pl. Dimant 1995). Pozitív eszkatológikus alakok jelen vannak a qumráni könyvtár úgy szektás, mint nem-szektás anyagában. Ez arra utal, hogy a korai zsidóság hasonló gondolkodású csoportjai szintén foglalkoztak ezzel a témával, s a qumráni Közösség nem volt ebben egyedülálló.

Ami a szektás iratokat illeti, pozitív eszkatológikus szereplők ezeknek egy igen tág korpuszában vannak jelen, különböző műfajú és intenciójú kompozíciókban. Ugyanakkor mindössze két olyan művünk van, amelyek kifejezetten és elsődlegesen ezekre az alakokra fókuszálnak (4QTestimonia és 11QMelchizedek).

Terminológia

Mindjárt a legelső lépcsőnk, a qumráni könyvtár vonatkozó műveiben használt fogalomkincs vizsgálata figyelemreméltó változatosságot mutat. Bizonyos kifejezések a többinél gyakrabban előkerülnek. Legelsőként a másiah említendő, amely különböző eszkatológikus alakok jelölésére szolgál, hatástörténete során első ízben. Ez a fogalom a születő kereszténység teológiája számára központi jelentőségűvé vált, amennyiben a pozitív eszkatológikus főszereplő par excellence megjelölésévé lett. Statisztikai szempontból, a másiah szó, illetve a belőle levezetett formák 25 alkalommal fordulnak elő a qumráni könyvtár 14 különböző iratában, úgy eszkatológikus, mint nem-eszkatológikus szövegösszefüggésben, s egyaránt jelölnek királyi, papi és prófétai alakokat. A másiah mellett egyéb, vonatkozó kifejezéseket is találunk. Ilyenek a királyi „Közösség Fejedelme” és „Dávid Sarja”, vagy a papi kóhén és „Törvény Magyarázója”. A Közösség Szabályzatának eszkatológikus prófétáját a mű egyszerűen „próféta” (návi) névvel illeti.

A művek időnként felcserélhetően használják e kifejezések némelyikét, általánosságban azonban nem szükségszerűen jelölik ugyanazt a történeti vagy ideális egyént. Ez pedig eleve nem teszi lehetővé azt, hogy a pozitív eszkatológikus főszereplők qumráni váradalmait a használt kifejezések köréből kiindulva definiáljuk (pl. messianizmus).

Alakok

A fent említett használt terminusok közösek abban, hogy – eszkatológikus értelemben is – a szociológiai szféra nyelvezetét tükrözik. Elsőrenden hivatalokat, hivatal-viselőket jelölnek, anélkül, hogy ezeket személyesen pontosabban meghatároznák. Ha egy eszkatológikus témán dolgozó szerző ezeket a kifejezéseket használta, fő célja nem az volt, hogy a felidézett alakokat személy szerint azonosítsa. Sokkal inkább az adott alak intézménytörténeti hátterét akarta ezekkel a kifejezésekkel hangsúlyozni.

Egyes iratokban viszont a múlt konkrét alakjai lépnek a színre. Néha név szerint kerülnek elő, máskor név nélkül, ám azonosításukhoz elégségesen világos kontextussal. Ezek a szakaszok Melkizedeket, Mózeszt, és Illést említik. E személyek, jóllehet Izrael vagy az emberiség egésze történeti múltjához tartoznak, mégis úgy említetnek, mint akik

az eszkatológikus korban (is) cselekszenek majd, személyükben újjáéledve (*redivivus*). Egyes kutatók a qumráni Közösség Igaz Tanítójának eszkatológikus visszatérése mellett is érvelnek (vö. CD vi 8b-11a), ez utóbbi nézet azonban nehezen tartható.

Funkciók

A funkciókra vonatkozó kérdésfeltevés során ugyanazt a szétágazó változatosságot találjuk, mint a terminológiai vizsgálódáskor. A qumráni könyvtár különböző irataiban a pozitív eszkatológikus főszereplőknek tulajdonított funkciók a biblikus Izrael vezetőinek három fő fajtáját jelenítik meg, amennyiben ezek az alakok előkerülhetnek, mint király, pap, vagy próféta. Ami a királyi főszereplőt illeti, dávidi kapcsolatait gyakran említik a szövegek, a fő hangsúly azonban mégsem leszármazásán fekszik, hanem harci és bírói funkcióján (az egyetlen kivétel ez alól a „Dávid Sarja” terminus). Egyes művek – úgy szektás, mint nem-szektás iratok – aláhúzzák az eszkatológikus király fiúi kapcsolatát Istennel, s ezzel eszkatologizálják a király isteni adopciónak a biblikus Izrael által is osztott ókori Keleti motívumát. Az eszkatológikus pap alakja egyes helyeken úgy tűnik fel, mint aki az angyalokkal együtt szolgál. Ugyanakkor az angyalokkal való kommunió eszméjét nem szűkítik le kizárólagosan az ő alakjára, hiszen bizonyos kompozíciók a Közösség tagjaira, mint olyanokra is így tekintenek (vö. Collins 1997: 119; és legújabban Fletcher-Louis 2002: *passim*). Végezetül, egyes szövegekben egy prófétai alak tűnik fel, mint vagy az eszkatológikus események, vagy egy másik főszereplő előhírnöke. Esetenként ezen alakok együtt is szerepelhetnek, s ilyenkor szó eshet egymáshoz való viszonyukról is, ez a kérdés azonban csak a *Gyülekezet Szabályzatán* (1QSa) nyer karakterisztikus kifejtést, ahol a világi vezetőhöz képest az eszkatológikus főpap egyértelműen kiemelt szereppel bír az eszkatológikus közösségi étkezésen. Más szakaszok megelégszenek csupán azzal, hogy időnként egynél több főszereplő együttes cselekvését emlegessék.

„Mennyiség” és következetesség

Ez utóbbi téma átvezet a qumráni pozitív eszkatológikus főszereplők számának kérdéséhez. Nézetünk szerint annak ellenére, hogy megfigyelhetünk bizonyos konvergáló tendenciákat, mégsem találjuk a

szövegekben a „qumráni kettős messiásvárásnak” a kutatók által oly gyakran hangoztatott kizárólagos és/vagy következetes eszméjét. A vonatkozó anyag úgy széttartó, mint összefutó tendenciákról tanúskodik, amelyek komplex összessége arra utal, hogy a qumráni Közösségnek nem volt ezen alakokra vonatkozó megállapodott, részletes doktrínája. Találhatunk persze néhány „jellegzetesen qumráni megfogalmazást” e téren, mint az egynél több főszereplő egyidejű szerepeltetése, ugyanakkor még itt is különböző, párhuzamos nézetek maradtak fenn, mint pl. a király/pap és angyal/próféta kettősségek, illetve a király/pap/próféta hármasság. Ez utóbbi nézet mindössze két iratban szerepel (1QKözösség Szabályzata és 4QTestimonia), melyek mindegyikét ugyanaz az írnok másolta, s ez felveti annak a lehetőségét is, hogy ez a nézet az ő személyes véleménye, vagy fejlesztése volt. Ez pedig a qumráni „messiási nézetek” változó természetére utalhat, és egy kialakulóban lévő hittartalom képét idézi, amely eleve kizárja a Közösségen belül egy következetes és „kanonikus” messiási doktrína meglétét. A Közösség kreatív módon értelmezte az Ószövetségből örökölt hagyományanyagot, de még messze volt attól, hogy e kérdésben megállapodott nézetrendszerrel rendelkezzen.

A Közösség tagjai tehát fontosnak tartották a pozitív eszkatológikus főszereplőkről való beszédet, anélkül, hogy „dogmatizálták” volna a témát. Hitték, hogy Isten a történelem ura, aki közvetítőin keresztül (is) aktíve bekapcsolódik a történelem eseményeinek alakulásába. Nyilvánvaló, hogy az eszkatológikus korban is találtak helyet Isten történeti cselekvése ágensei működésének, de nem fogalmaztak meg végérvényes ítéletet róluk. Amit a korai zsidóság gondolkodásának jeles szakértője, John Collins ír Qumrán apokaliptikus látásmódjáról, jelen témára is kiválóan alkalmazható:

Nem beszélhetünk... semmilyen fixált hitvallásról. Még a kifejezetten szektás iratok sem egyöntetűen következetesek, és a „hittartalom” megfogalmazásában figyelemreméltó flexibilitást figyelhetünk meg. A Törvény megtartásában követendő ortopraxist sokkal inkább hangsúlyozták, mint a hit ortodoxiáját – jóllehet hittartalmak szintén integráns részét alkották a Közösség önmeghatározásának. (Collins 1998: 175.)

É l ő I g e

BIBLIAISKOLA

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat

Példabeszéd az apa két fiáról

A.) Alapgondolat

A zsidó öröklési törvény szerint az apa halála után az elsőszülött fiú lett a családfő, az apa javaiból két részt örökölt. Szokatlan a történetben szereplő kisebbik fiú kérése, hogy már az apa halála előtt kikéri az örökségét. Racionális oka az lehetne, hogy a család közös gazdaságában végzett munkájával nem akarja az idősebb fiú majdan öröklendő javait gyarapítani. Csak visszakövetkeztetni lehet, hogy a kisebbik fiú előre kikért öröksége, a ráeső egy rész, nem lehetett kevés: "Apám hány bérese bővelkedik kenyérben" (17.v.). Megalapozhatta volna az önálló életét, de nem így történt. Az örökséget eltékozolta. A fiatalabb fiú lecsúszása nem lehetett a család előtt ismeretlen. Az idősebb fiú, amikor szemrehányást tesz az apjának, azt mondja: "Megjött ez a te fiad, aki a vagyonodat parázna nőkre költötte" (30.v.). A történet szerint távoli vidékre ment, tehát inkább az előéletére alapozva mondja ezt az idősebbik fiú. Szóval a fiatalabb fiú már elmenetele előtt is "fekete bárány" lehetett. És az apa mégis, ezt a rossz fiút is szerette, aggódott érte, s visszavárta a mindenét eltékozoló fiút: "Apja már messziről meglátta"(20.v.). És amikor meglátta, a szeretet győzött az igazságság fölött: "Megesett rajta a szíve, eléje sietett, a nyakába borult és megcsókolta" (u.o.). A túláradó, pazarló szeretet ünneppé fényesíti a dicstelen visszatérést: "Hozzátok hamar a legdrágább és adjátok rá, húzzatok gyűrűt ujjára és sarut a lábára! Azután hozzátok elő a hizlalt borjút, vágjátok le. gyünk és vigadjunk, mert ez a fiam meghalt, és

föltámadt, elveszett és megtaláltatott” (22-24.v.) A történetben az apa példázza Isten végtelen szeretetét irántunk, amely mindig kész arra, hogy visszafogadjon bennünket: Mindig van visszatérés! De példa a fiatalabb fiú is, aki megbánva addigi életét, visszatér és a sokszorosát kapja annak, mint amit remélt: a megtúrt béresség helyett az apa maga mellé emeli, visszafogadja. Az idősebb fiú igazságérzete fellázad a túlradó apai szeretet ellen. Ő nem vállal közösséget a visszatért “fekete báránnyal”: “Megjött ez a te fiad” – vágja az apja szemébe, nem ül vele asztalhoz. Az emberi mérce, az igazságosság szerint igaza van, a fiatalabb fiú nem érdemli meg az ünneplést, nem érdemli meg, hogy visszafogadják. De a parttalanul áradó isteni szeretet nem méricskél, nem aszerint szereti az embert, ahogy megérdemljük.

B.) Szentírási szöveg: Lk 15, 11-32

11 Azután így szólt: »Egy embernek volt két fia. **12** A fiatalabb azt mondta apjának: `Apám! Add ki nekem az örökség rám eső részét!` Erre szétosztotta köztük vagyonát. **13** Nem sokkal ezután a fiatalabb fiú összeszedte mindenét, elment egy távoli országba, és ott léha étellel eltékozolta vagyonát. **14** Miután mindent elpazarolt, nagy éhínség támadt azon a vidéken, és nélkülözni kezdett. **15** Erre elment és elszegődött egy ottani gazdához, aki kiküldte a tanyájára, hogy őrizze a disznókat. **16** Szeretett volna jóllakni a disznók eledelével, de abból sem adtak neki. **17** Ekkor magába szállt, és azt mondta: `Apámnak hány bérese bővelkedik kenyérben, én meg itt éhen halok. **18** Fölkelek, elmegyek apámhoz, és azt mondom neki: Apám! Vétkeztem az ég ellen és teellened! **19** Már nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezz, csak béreseid közé fogadj be engem!` **20** Föl is kerekedett, és elment apjához.

Apja már messziről meglátta és megesett rajta a szlve. Eléje sietett, a nyakába borult és megcsókolta. **21** A fiú így szólt hozzá: `Apám! Vétkeztem az ég ellen és teellened; már nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezz.` **22** Az apa azonban ezt mondta szolgáinak: `Hozzátok hamar a legdrágább ruhát és adjátok rá, húzzatok gyűrűt az ujjára és sarut a lábára! **23** Azután hozzátok elő a hízlalt borjút, vágjátok le, együnk és vigadjunk, **24** mert ez a fiam meghalt, és föltámadt, elveszett, és megtaláltatott.` Aztán elkezdtek vigadozni.

25 Az idősebb fiú pedig a mezőn volt, és amikor hazatérőben a házhoz közeledett, meghallotta a zeneszót és táncot. **26** Odahívott egyet a szolgák közül, és megkérdezte, hogy mi történt. **27** Az így válaszolt neki: `Megjött az öcséd, és apád levágta a hízlalt borjút, mivel egészségben kapta őt vissza.` **28** Erre ő megharagudott, és nem akart bemenni. Ezért az apja

kijött, és kérte. **29** Ő azonban ezt mondta apjának: 'Lásd, hány esztenedeje szolgállok neked, soha meg nem szegtem parancsodat, mégsem adtál nekem soha egy kecskét sem, hogy mulathassak barátaimmal. **30** De amikor megjött ez a te fiad, aki a vagyonodat parázna nőkre költötte, levágattad neki a hizlalt borjút.' **31** Ő azonban azt mondta neki: 'Fiam! te mindig velem vagy, és mindenem a tiéd. **32** De vigadozni és örvendezni kellett, mert ez az öcséd meghalt, és föltámadt, elveszett, és megtaláltott.'«

C.) Bevezetés

1.) A szöveg feldolgozása (osztrák módszer)

a/. Valaki a résztvevők közül jól tagolva, hangosan felolvassa a szentírási szöveget, a többiek csak hallgatva, nem olvasva követik.

b/. Csöndes egyéni foglalkozás a szöveggel, írásban, a megadott kérdések alapján:

- Mi a szöveg mondanivalója? (Rövid, címszerű megfogalmazás)
- Mit nem értek?
- Milyen összefüggéseket fedezhetünk fel? (Szövegekörnyezetben, más szentírási helyekben felfedezhető párhuzamok. Jól tudjuk használni a konkordanciát)
- Mivel értek egyet? Mivel nem értek egyet?
- Mit tehetek (tehetünk) konkrétan? (Saját életünkre vonatkoztatjuk ezt a szentírási helyet)

c/. Gondolatcsere: kérdésenként vesszük sorra, hogy ki, mit választott (nem kell megvitatni, részletesen megtárgyalni)

2.) A szöveg tagolása. A történet három szakaszra bontható:

- A fiatalabb fiú eltávolodása (útja elfelé): az apai háztól: Az örökség kikérése, távozás idegenbe, az örökség elherdálása, lesüllyedés, önvizsgálat
- A fiatalabb fiú visszatérése (útja visszafelé): találkozás az apával, örömnépnep
- Az idősebb fiú reagálása: szemrehányást tesz az apának az örömnépnep miatt

3.) Kétféle emberi magatartással szembesít a történet: a bukott, bűnös ember meghasonlása önmagával, s megtisztulása; a törvénytisztelő ember keményszívűsége, s elbukása a szeretetlenség miatt.

Az apa félreérthetetlenül a mennyei Atya irgalmas jóságát testesíti meg: – meghagyja a fiatalabb fiúnak a szabad akaratát

– a megtérő bűnöst visszafogadja szeretetébe

– az ünnepből önmagát kirekesztő, duzzogó, idősebb fiút sem hagyja meg tévedésében, őt is megpróbálja bevonni az isteni szeretet áramkörébe.

4.) Rembrandt: A tékozló fiú hazatérése

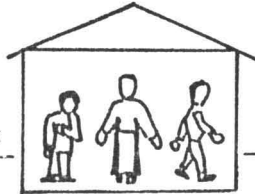

5.) A történet rajzos ábrázolása

Az apa és két fia

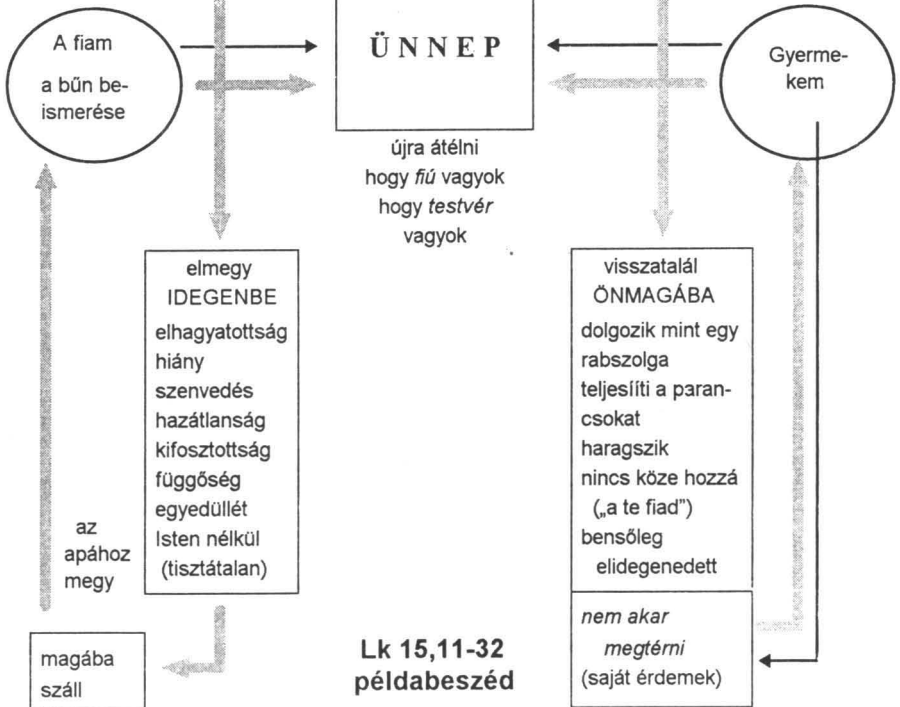
Az egység megteremtése:
csók, ruha, saru, lakoma
Ünnepelni: az én fiam
halott – élő
elveszett – megkerült

Az egység megerősítése
Ünnepelni, együtt,
közös öröm: a te testvéred
halott – élő
elveszett – megkerült

Az apa elébe megy fiának
együttérzéssel fogadja

Az apa kimegy fiához
kérelmi őt

D.) Óravázlat

<i>Feladat</i>	<i>Módszer</i>	<i>Eszközök, időtartam</i>
1. Ének: Irgalmas Istenünk	ének kottából	Énekelj az Úrnak c. gyűj- temény 481. o. 5 perc
2. Szövegfeldolgozás osztrák mód- szerrel, lásd Bevezetés 1.	egyéni, írásbeli munka, utána csoportos megbe- szélés az óravezető irányításával	60 perc
3. Az óravezető kiegészítő magya- rázata, lásd Alap gondolat, Bevezetés 2. 3. 5. További irodalom: Tarjányi Béla: Példabeszédek, 67. o., H. J. M. Nouwen: A tékozló fiú hazatérése	az óravezető előadása	30 perc
5. Meditáció Lásd Bevezetés 4.		Rembrandt: A tékozló fiú hazatérése, diakép, vagy reprodukció, gyertya, gyufa 15 perc
6. Ének és kötetlen ima		

A Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat budapesti Központ-
jában „Élő Ige” címmel **bibliaiskola** működik (októbertől máju-
sig minden hónap első hétfőjén du. 5-7-ig).

A kidolgozott anyagot folyamatosan közreadjuk a Jeromos fü-
zetek állandó mellékleteként. Jelen füzetünk a negyvenhatodik
óra anyagát tartalmazza.

Budapest, 2004. június 29.

Szeretettel:

Vágvölgyi Éva óravezető

Gelley Anna munkatárs, Tarjányi Béla szakmai vezető

Tarjányi Béla

Cigányok, cigány bibliafordítás (2)

2003 Karácsonya előtt Társulatunk közreadta a Cigány-Magyar Újszövetséget. A fordító Vesho-Farkas Zoltán, a nyelvi lektor Ruva Pál Sándor, az egyházi cenzor Tarjányi Béla volt. A kiadvány a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia jóváhagyásával jelent meg. A teljes Biblia cigány nyelvű fordítása előreláthatólag 2006-ra készül el.

Ennek kapcsán előző számunktól folytatólagosan ismertetést közlünk a hazai és nemzetközi cigányságról, valamint a bibliafordítás izgalmas feladatáról.

2. A cigány nyelv(ek)

A cigányság nyelve igen sokrétű, számos eltérő változatot, dialektust különböztethetünk meg benne. Rostás-Farkas György szerint¹ a cigányokat nyelvük alapján a következőképpen osztályozhatjuk: 1. szír cigányok, 2. örmény cigányok, 3. európai cigányok (kárpáti cigányok, oláh cigányok). Az európai (oláh) cigányok legfontosabb törzsei ill. dialektusai: lovári (vö. lóvé = pénz; eredetileg kovácsok, később lókereskedők), mashári (vö. masho = hal; eredetileg halászok, később alkalmi munkából éltek), khelderáshi (vö. kheldera = üst; üstfoltozók), dirzári (vö. dirza = rongy; használt ruha gyűjtők), kherári (vö. kher = ház; házalók, ház-lakók), churári (vö. churo = rosta, shuri = kés; rostakészítők, köszörűsök), colári (vö. colo = vászon, lepedő, szőnyeg; kereskedők), bugári v. dugári (vö. dugo = dög; elhullott állatok bőrével foglalkoztak), chandári (vö. chandro = ékszer; ezüst- és aranyművesek, kereskedők), khasári (vö. khas = széna; szénagyűjtők, vályogvetők), gurvári (vö. guruv = ökör, marha; pásztorok, marhahajcsárok), ursári (vö. urso = medve; medvetáncoltatók), cerhári v. dromári (vö. cerha = sátor, drom = út; sátoros [vándorló] cigányok), bodvári (vö. bódé; bódéskocsisok, [híres lótolvajok]), romano rom v. xarkomári („román cigány”; vö. xarkom = réz; rézművesek), patrinári (vö. patrin = levél; lombsátor-lakók).

Vekardi József nyelvész a cigány dialektusok tanulmányozása során kialakult álláspontját a következőkben foglalja össze:

¹ Rostás-Farkas György, *Ósi cigány mesterségek és foglalkozások*, 2000, 8-16.o.

– A magyarországi cigány származású, cigányul is beszélő lakosság cigány nyelve négy, egymástól erősen eltérő nyelvjárásra oszlik. Ezek a következők: oláh cigány (vlah), fódózó cigány (gurvári), magyar cigány (romungro) és német cigány (szinto). Ezek között a nyelvjárások között az eltérés olyan erős, hogy az egyes nyelvjárási csoportok beszélői nem értik meg egymást. Körülbelül olyan fokú a különbség, mint az egyes szláv vagy germán nyelvek között. Tekintettel arra, hogy a nyelvjárás és nyelv közötti különbség alapvető ismérve a kommunikáció szintjének elérése, ami ez esetben az egyes nyelvjárások beszélői között nem valósul meg, a "cigány nyelvjárások" megjelölés tulajdonképpen pontatlan, helyett inkább "cigány nyelvekről" kell beszélünk. A különböző cigány csoportok által beszélt nyelveket helyesebb "cigány nyelvcsaládnak" neveznünk, mint ahogy "szláv nyelvcsaládról" vagy "finnugor nyelvcsaládról" is beszélünk. Cigány "nyelvjárásokról" akkor célszerű beszélni, ha az egyes cigány nyelveken belüli eltérésekről van szó. Ennek értelmében Magyarországon négy cigány nyelvet különböztethetünk meg, amelyek mindegyike több nyelvjárásra oszlik. Az ilyen értelemben vett nyelvjárások közötti különbség igen csekély, kb. olyan fokú, mint az egyes magyar nyelvjárások között.

Az *oláh cigány (vlah)* nyelvjárásai: lovári (a „ló” szóból; ez a túlnyomó többség), máshári (a román „masa”, bocskor szóból; majdnem teljesen azonos a lovárral), valamint a khelderári (üstfoltozó). Kisebb lélekszámú a drizári (rongyszedő), a cerhári (sátoros), a kherári (házaló) és a colári (szőnyeges) csoport. – A *fódózó cigány (gurvári)* nyelvjárási csoport nyelve az erdélyi magyar cigány csoportéval rokon. A Kiskunságban maskar, a Nyírségben rendszerint cerhári néven emlegetik magukat. – A *magyar cigány (romungro)* nyelvet beszélő csoport nyelve közeli rokona a vend cigány nyelvnek, a kettő szinte egy közös nyelvjárásnak tekinthető. A magyar cigány nyelvjárásokban a legerősebb a magyar nyelvi hatás mind a szókincsben, mind a kiejtésben. A romungro eredetű cigányok többsége már nem beszéli nyelvét. – A *német cigány (szinto)* nyelvi csoport száma Magyarországon igen csekély (néhány száz fő). A szinto nyelv szókincsének mintegy 40%-a német kölcsönszó².

Figyelemre méltó, hogy egyik szerző sem említi az ún. beás cigányokat ill. a beás cigány nyelvet. Azért nem, mert a beás cigányok

² L. Vekerdí József, i. m., uo.

nyelve teljesen elrománosodott: ők valójában a román nyelv nyelvújítás előtti változatát [ő-román] beszélik³.

Mindegyik cigány nyelvről, nyelvjárásról elmondhatjuk a következőket: a. az eredeti (hind) szókincset őrzi, de különböző mértékben (sok eredeti szó és kifejezés feledésbe merült); b. tartalmazza a vándorlás során felvett jövevényszavakat (eltérő módon: a vándorlási útvonaltól függően); c. rendszeresen használja a tartózkodási hely többségi nyelvének szavait és kifejezéseit⁴. Ez utóbbi azért van így, mert nagyon sok újabbkeletű szó és kifejezés hiányzik (a cigány nyelv nem ment át olyan nyelvfejlődésen, mint más, modern nyelvek, pl. nyelvújítás, idegen szavak beépülése stb.), másrészt maguk a cigányok – ha egyáltalán tudnak cigányul – többnyire jobban és könnyebben tudnak beszélni a többségi nép nyelvén, mint a sajátjukon.

A nyelvi sokféleséget látva nem csoda, hogy vannak kutatók, akik egyenesen tagadják, hogy a világ cigányságát egységes népnek, egy nemzetnek lehet tekinteni: „E ‘transznacionális’ [több nemzethez is tartozó] (Kende) – vagy méginkább: ‘transzkulturális’ (Piasere) – kisebbség bolygónk valamennyi földrészén megtalálható, noha éppannyira helytelen őket egyetlen népnek tekintenünk, akár az ‘indiánokat’. Több cigánykutató egyetért abban, hogy a cigányok közül mindannyian megjelölik, hogy melyik csoporthoz tartoznak, és így megkülönböztetik magukat más, hasonló egységek tagjaitól. Franciaországi és olaszországi példák azt mutatják, hogy a különböző csoportok nem nevezik meg magukat együttesen, és ‘semelyikük sem nevezi magát cigánynak’ (Piasere, Williams). Az a ‘tény’, hogy mégis homogén egységet alkotnának, úgy tűnik, ‘pusztán a szomszédos népcsoportok képzeletében létezik, akik közelségük ellenére mit sem tudnak szomszédai etnikai sokszínűségéről’ (Formoso). Csalog Zsolt szerint a cigányság kategóriája, fogalma nem más, mint ‘társadalmi tudatunkban egy bonyolult történeti úton előállott tükröződés (jelentős részben hamis tükröződés) reális, de kényszerű átvétele.’⁵

³ „Még e század elején volt egy nagyobb bevándorlás a Bánáttól is. Ennek a cigány népcsoportnak a nyelve elrománosodott. A magukat ‘beás’-oknak nevező cigányok az ő-román nyelv egy részét elsajátították és ma is használják.” L. Varga Ilona, Kik is a cigányok?, 53.o.

⁴ Példa (romungro): Géja peske o Janchi, világo te probinen ando baro vesh. Odoj sine deshuduj chora. Odoná ase chora senje, hodj je filléri sine lengo életo... Elment (magának) Jancsi, világot próbálni, a nagy erdőbe. Ott volt tizenkét betyár. Azok olyan betyárok voltak, hogy egy fillér volt az életük... Ld. Vekerdi, 366-367.o.

⁵ L. Prónai Csaba, Cigánykutatás és kulturális antropológia, Bp.-Kaposvár, 1995, 8-9.o.

Mivel a különböző csoportok zártak maradtak, egymástól tudatosan elszigetelődtek (pl. nem házasodtak a többi törzs tagjaival), más nyelvet beszéltek, egymástól eltérő utat jártak, és vándorlásuk során különböző sorsot éltek meg, soha nem tudtak (és nem is akartak) igazán egy néppé kovácsolódni. Egyébként érdemes számításba vennünk a szemléletbeli különbséget is. A mi („gádzsó”) gondolkodásunk szerint a világban sokféle nemzet van, és köztük „a cigányok”. A cigányok gondolkodása szerint viszont sokféle cigány törzs [nép] van a világban, és a többiek, „a gádzsók” népe (= nem cigányok: magyar gádzsó, német gádzsó stb.). Vagy még inkább: Sokféle foglalkozást űző csoport van a világon: lókereskedők (lovári), üstfoltozók (khelderáshi), házalók (kherári) stb. – és a földművesek (gádzsók⁶). (Az egyes cigány dialektusok valójában a különböző cigány foglalkozási csoportok szaknyelvei [voltak].)

A középkori, feudális Európában ezekre a csoportokra (szolgáltatósokra) szükség volt, ezért az egyes cigány csoportok (törzsek) évszázadokon át vándorolva zavartalanul végezheték eredeti foglalkozásukat, és meg is tudtak abból élni – anélkül, hogy földet szerevezve letelepedtek volna, és maguk is földművesekké váltak volna. Elsősorban azok a területek voltak kedvelt tartózkodási helyeik, ahol a feudális rendszer a legtovább érvényben maradt, és ahol az iparosodás csak jelentős késéssel, a 19. sz. második felében indult meg: a Balkánon és a Kárpát-medencében. Egyes törzsek kiszolgálták a helyi földműves lakosság igényeit (kovácsok, üstfoltozók, kőszőrűsök, rézművesek, teknővájók stb.), mások a letelepedett földműves lakosság számára végeztek hasznos tevékenységet (lókereskedés, szénagyűjtés, vályogvetés, rongyszedés, elhullott állatok feldolgozása stb.).

Az iparosodás és a városiasodás azonban ezekben az országokban is alapvetően megváltoztatta a társadalmi berendezkedést és a lakosság igényeit. A falusi lakosságnak egyszerre csak nem volt többé szüksége a fenti szolgáltatásokra, amelyek a legtöbb cigány csoport létalapját jelentették. Ilyen körülmények között igazi csoda, hogy az egyes cigány csoportok váltani tudtak, és nemcsak a feudalizmus évszázadaiban, hanem napjainkig meg tudták őrizni saját önazonosságukat, idegen népek között ide-oda vonulva, saját otthon, haza alapítása nélkül is. Azt is lehet mondani: a túlélés művészei, hiszen eredeti megélhetési forrásaikat elsöpörte az európai társadalmak átalakulása.

⁶ A gádzsó szó eredeti jelentése földműves, paraszt: *Gadjo literally means peasant*. L. Cornelio, *People on the Move*, XXXV/93 Suppl. 2003. december, 23.o.

Hégelnek a történelemről vallott felfogása szerint csak azok a népek érdemesek a feljegyzésre, amelyek államot alkottak. A cigányság törzsei azonban rácafolnak erre: saját haza, ország, állam nélkül is ezer év óta jelen vannak Európa és a világ népei között, és őrzik identitásukat. Más népek vagy eltűntek a népek tengerében (pl. az egész Európában szertecáramló kelták), vagy saját területet foglalva, egy tömbben lakva egységesítették nemzetüket, kialakították közös nyelvüket és kultúrájukat. A cigányság köréből azonban hiányzott az a két réteg, amely elengedhetetlenül szükséges a hon-foglalásokhoz: nem voltak közöttük sem harcos (fegyveres) csoportok (amelyek leigáztak volna más népeket, elfoglaltak volna földterületeket), sem földművesek (akik letelepedtek volna, hogy megműveljék az elfoglalt földeket, és így megteremtsék a tartós lakóhelyet és megélhetést az egész nép számára). Hogy ilyen körülmények között a cigányok hogyan maradhattak meg cigánynak, az sokáig foglalkoztatni fogja még a kutatókat. Valószínű, hogy az egyes csoportok zártága mellett a szüntelen mozgásnak, az állandó vándorlásnak is elsődleges szerepe volt önazonosságuk megőrzésében: mivel folyton vándoroltak – nagyon összetartó, zárt csoportokban –, ezeket a közösségeket nem érhetette sehol olyan tartós külső hatás, amely úgy átformálta, átalakította volna őket, hogy elveszítsék faji, nyelvi, kulturális identitásukat.

(Folytatjuk)

IBB (Internet Bibliai Böngésző)

3D képek Izraelről

<http://www.inisrael.com/3disrael/index.html>

Biblia múzeumok a világ országaiban

www.bmuseum.org/bible.htm

www.thebiblemuseum.com/

Biblia múzeumok Izraelben

www.israelbiblemuseum.com/

<http://www.blmj.org/>

Biblia múzeumok Németországban

<http://www.muenster.de/kultur/>

<http://www.bibelausstellung.de/>

Székely István

Biblikus folyóiratok szemléje

A *Novum Testamentum* 2003/2. számában Craig A. Evans felülvizsgálja azt a véleményt, hogy *Mk 12,1-9* (a gonosz szőlőmunkások példabeszéde) a megfogalmazás tekintetében *Iz 5,1-7*-nek Septuagintabeli változatával mutat rokonságot; későbbi rabbinikus szövegeket is felhasználva bemutatja *Mk 12,1-9* egyes részleteinek a maszóréta héber Izajás-szöveggel való kapcsolatát is. – Daniel A. Smith kimutatja, hogy *Mk 16,1-8-ban* az üres sírról szóló híradás ugyanazt fejezi ki, mint a Q-forrás szövegei a mennybe felvétellel; *Jézust* (akit az evangélium már több helyen Isten Fiaként mutatott be: 1,11; 1,24; 5,7; 9,7; 13,32; 15,39) *halála után Isten igazolja*.

Ugyanennek a folyóiratnak 2003/3. számában J.K. Elliott közread az 1997-ben elhunyt Mac Donald Ross *újszövetségi szövegkritikai* közül 18 eddig nem publikált, de komoly figyelmet érdemlő javaslatot. Példaként említhetjük *Lk 9,26*-nak *Mk 8,38*-tól és *Mt 16,27*-től eltérő fogalmazását, amelyben észrevehető, hogy a keresztények az Emberfiának az üdvözült szentekkel együtt való eljövetelét várták (ld. *Didakhé 16,7*; így értették *Zak 14,5* jövendölését is); ezért Lukács csak az angyalok dicsőségéről (nem eljöveteléről) beszél. Egy másik példa: *Lk 14,5*-ben – az érvelés logikája miatt – valószínűbb a »szamara vagy ökre« (mint a »fia vagy ökre«) szövegváltozat. *Óvatosságra int a variánsok közti túl sablonos választástól*. – Joost B. Smit Sibinga bemutatja, hogy a *Jn 4,43-54*-ben leírt történet tartalmi alapon elválasztott szakaszaiban a görög szöveg szótagszámai szabályos rendet (szimetriákat) mutatnak. Ez (néhány más példához hasonlóan) a szerző tudatos műve lehet. – Akiv Ito szerint *Róm 3,27*-ben első olvasásra helyesen fogjuk fel »a cselekedetek törvénye« és »a hit törvénye« szembeállításában a kereszténység lényeges újdonságát, de jobban megvizsgálva a szöveg szigorúan nyelvtanilag a Tóra két részére is vonatkozhat. (Ezék: Ábrahám hite ill. a cselekedeteket előíró törvény.) Így Pál a törvényt sem veti el, de kimondja az örömhír befogadásának elsőbbségét. – Raik Heckl szerint *Gal 3,19-25* jobb megértéséhez figyelembe kell vennünk, hogy Szent Pál szövegeiben »az írás« (egyszámban) konkrét szentírási helyre vonatkozik. Így itt 3,22-ben *MTörv 6,24-25*-ről van szó, s ennek be nem tartása igazolja, hogy az írások (= a tör-

vény) nem képscek megigazulásra vezetni. – Brent Nongbri felhívja a figyelmet arra, hogy *Zsid 6, 4-12* a keresztény közösségben való kitarásra szinte apokaliptikus (Isten büntetésévet való) fenyegetéssel buzdít, de ezt a görög-római retorikában ajánlott, a címzettekkel megtisztelő dicséző szavakkal kíséri.

A folyóirat 2003/4. száma 3 olyan cikket is közöl (Paul Foster, Alex Damm és Michael Goulder tollából), amelyek a *szinoptikus evangéliumok* keletkezésének, egymástól való függésének magyarázatát próbálják segíteni újabb szempontokkal és érvekkel. Többszörösen felvetődik: igazolható-e a Q-forrás léte (vagy a két nagyobb szinoptikus valamelyikének a már létező másik volt az egyik forrása), nyújt-e támpontot a stílus (pl. egyes szavak használata), vagy egyes párhuzamos helyek kisebb eltérései, de számolni kell pl. a másolók egységesítő »korrekciójával« is. – G. Biguzzi példákon mutatja be, hogy a *Jelenések könyve* képeinek és történeteinek furcsa ábrázolási módja és »logikátlanságai« (pl. 17,1.5 és 17,15.18; 8,7/9,4; 3,12/21,22) következetesen alkalmazott módszerek, tehát a könyv egyetlen szerző műve, így kell próbálnunk megérteni.

A *Biblica* 2004/1. számában Sjef van Tilborg – a Kr.u. 1-3. századból fennmaradt írások és ábrázolások alapján – ismerteti azokat a több napig tartó ünnepségeket [»munera«], amelyeket az ázsiai tartományok helytartói rendeztek. Ezek egyes részletei (a gladiátor-játékok reggelén állatviadatok, részben emberekkel is, majd délben az e célra őrzött elitéltek látványos kivégzése) hűen megjelennek a *Jelenések könyve* látomásáiban, megjövendőlvé a keresztény hitvallók üldözését és végső győzelmét. – Hansjörg Schmid *Szent János első levelének saját teológiai értékét* hangsúlyozza: ne tekintsük csupán vitairatnak a jánosi közösségből kiváltakkal szemben! A róluk szóló 2,18-27 és 4,1-6 »kitérés« csak apokaliptikus alapú nyomatékosítása az etikai tanításnak. Ez viszont (a János-evangéliummal közös »rendszerben«) 1 Jn 3,23 szerint határozza meg a hit és a szeretet kapcsolatát (v.ö. Jn 13,15). Csúcspontjának tekinthetjük az 1 Jn 5,16-18 önvizsgálatra indító kijelentéseit. A levélből következtetésként adódik, hogy az etika megsértése és a teológia elvetése összetartozik. – Terrance Callan részletes összehasonlítással mutatja be, hogyan használta fel a *2 Pét levél* szerzője (2,1-3,3-ban) *Júd 4-18* szövegét. 2 Pét a jövőbe helyezi a Júd szerint a közösségbe már befurakodott istenteleket. Erkölcstelen életükkel együtt tanításuk tévességét (Jézus második eljövételének kétségbe vonását) is hangsúlyozza. A Júd-ban szerep-

lő történelmi példákat több helyen módosítja (néhol általánosít), és nem utal Biblián kívüli forrásokra. A tévtanítók nem a közösség összejövetelein lakmároznak tartózkodás nélkül, hanem saját lakomáikon kéjlegnek. Mindez beleillik 2 Pét céljába, Jézus második eljövételének hirdetésébe. – Rick Strelan arra keres újabb magyarázatot, hogy ki lehetett az *ApCsel 13,6-12-ben szereplő Barjézus*. A részletek, főleg az elnevezések lehetséges jelentéseinek elemzésével arra a feltevésre jut, hogy a magát Jézus tanítványának mondó zsidó férfi hibásan értelmezhetette a megigazulás útját, ezért »hamis próféta«; nem Jézus, hanem Élam (Ter 10,22) fia [Élimász], s így a kereszténység veszélyes ellenfele. – Elie Assis rövid cikke azt mutatja be, hogyan jelenik meg Isten gondviselése egyrészt *Ráháb* (Józs 2), másrészt *Jáhel* (Bír 4-5) Izraelt segítő tetteiben. – Paul Sanders az 1-2 Sám, 1-2 Kir és Rút könyvében többször előforduló »Így büntessen meg engem az Úr, ha...« típusú fogadkozásokról megállapítja, hogy azokat nem tekintették Isten nevével való visszaélésnek, a későbbi szövegekben mégis elkerülték. Ezt alátámasztja Dávid fogadkozása 1 Sám 25,22-ben, ahol a korábbi, a LXX-fordítás alapjául szolgáló szöveg Dávid megbüntetéséről szólt, de a későbbi maszóréta szöveg »engem« (Dávidot) helyére a »Dávid ellenégei« szavakat írta be.

INNEN-ONNAN

A Dei Verbum 2003/3-4. száma 3 »új« (2003-ban avatott) szentről emlékezik meg. Kettőt közülük Ludger Feldkämper egy-egy szentírási mondattal jellemez, amit a szenttéavatásukkor a pápa is kiemelt. Az Isteni Ige Missziós Társaságot alapító *Arnold Janssen* életét »Az Úr igéje terjedjen« jelmondat (2 Tessz 3,1) foglalhatja össze, a szeretetből »kínáivá vált« *Josef Freinademetz* pedig »Mindenkinek mindene lett« (1 Kor 9,22). Az Egyház lényegéhez tatózó missziós küldetés új útját járta a harmadik szent, *Daniel Comboni* is, európai segítséggel, de afrikai hithirdetők, papok, munkatársak képzésével, helyi intézményekkel. Az ő művét ismertető Josef Sayer elénk tárja azt a botrányt, hogy ma Afrikában, de Ázsia több részében és Latinamerikában is a gazdag világ (főleg az USA, az Európai Unió és Japán) részéről kizsákmányolással, éheztetéssel, háborúkkal, vagy a globalizáció eszközeivel és korrupció útján majdnem milliárd embertestvérünk teljes tönkretétele, kiirtása van folyamatban!

Európa öt országban 2003 »a Biblia éve« volt. Közülük 3 ország beszámolóiból közlünk szemelvényeket. *Németországban* milliók voltak részesei a lelket gazdagító eseményeknek (összejövetelek, előadások, imaórák stb.); 10 nagyvárosban nyáron egy-egy hétig egy vándorkiállítás a Biblia 10 nagy személyiségének szavaival szólt a ma emberéhez; a legnagyobb napilap minden nap közölt egy-egy közismert személy által választott szentírási részletet; a televízió éjjeli műsorában előadták az egész Teremtés könyvét, Martin Buber drámai fordításában, kiváló színészekkel. – *Ausztria* 6500 iskolájában rendeztek Biblia-kiállítást; a tanulók felkészültek és idén versenyeznek a »Biblia a kultúrában és a társadalomban« tárgykörből; a Bécsi Érsekség területén még 2004-2005 is Biblia-év, további konkrét lelkipásztori és missziós célokkal. – *Svájcban* a katolikusok a bibliaolvasásban való »százéves elmaradottságukat« akarják megszüntetni; máris érezhető egyrészt a felfedezés öröme, másrészt a bátor szembenézés felelőssége mai világunkkal és életünkkel; ezzel jár a Biblia teljesebb, mélyebb megértése, »a világunk árnyékos oldalán élők« felfedezése. (Dei Verbum 3-4/2003.)

A Katolikus Bibliaszövetség 2002. évi kongresszusa nyomán világszerte értékelték a bibliaapostolság helyzetét és meghatározták saját teendőiket. **Afrikában** változatlanul a békés egymás mellett élés a fő feladat; a pasztorációban a nők is fontos szerepet töltenek be; egyik cél: nemzeti bibliahét minden plébánián. **Latinamerika** sok laikust von be a munkába; a bibliakörök segédfüzeteit papnövendékek készítik (professzoraik irányításával). **Ázsia és Óceánia** számára Indiában két nagyobb konferenciát szerveztek bibliatudósok és a biblikus pasztoráció elkötelezettjei részvételével; az egyiknek a minden vallást veszélyeztető fundamentalizmus leküzdése volt a fő tárgya [a nekünk szóló figyelmeztetés: ápolni kell a múlt módszereinek értékeit is]; Kína és Délázsia számára Hongkongban volt tartalmas konferencia (Biblia és Eucharisztia az élet kultúrájáért). Japánban ferences tudósok 47 éves munkával 37 füzetben megjelent bibliafordítást és kommentárt készítettek; javított átdolgozását 15 tudós végzi, és 2007-re fejezi be. – A szemelvényes, de mégis a Dei Verbum 3-4/2003. számának csaknem felét megtöltő beszámolóknak európai szemmel figyelemreméltó:

- A püspökök aktív, érdemi részvétele.
- Mind az *egyéni*, mind a közösségi bibliaolvasás fontossága, s az eddigiénél mélyebbreható módjai, eredményei.
- Úgy tűnik, hogy mind a Szentírás megértésének tudománya, mind az evangélizálás módjai a »harmadik világ« keresztényei révén sok új kincsel gazdagodhatnak.

(Székely István)

In memoriam Franz König bíboros

*teológus, lelkipásztor, zsinati atya, egyházi diplomata,
a Katolikus Bibliaszövetség alapítója*

König bíboros 1905-ben egy kis osztrák faluban született, Warth bei Rabensteinben. 1927-ben Melkben kiválóan letette az érettségi vizsgát és ösztöndíjat nyert Rómába, ahol a Gregoriana Egyetemen folytatta teológiai és filozófiai tanulmányait. 1930-ban doktorált és 1933-ban pappá szentelték. 1937-ig a Sankt Pölten-i Egyházmegye káplánja, majd 1938-ban ifjúsági lelkész. A háború alatt orosz nyelvtudásának köszönhetően a hadifoglyok ellátásában segített. 1945-ben Kremsben vallásanár, majd a bécsi egyetem ószövetségi magántanára lett. 1948-ban a salzburgi egyetemen erkölcs-teológiát tanított. Haláláig az óiráni vallás elismert kutatója volt.

Franz König öt pápát élt meg, akik közül XII. Piusz pápa 1952-ben püspökké szentelte. Az osztrák püspöki karban ő lett az ifjúsági ügyek referense. Négy évvel később, 1956-ban ugyancsak XII. Piusz pápa bécsi érsekké nevezte ki. XXIII. János pápa 1958-ban bíborossá kreálta. XXIII. János és VI. Pál pápasága alatt 1962-65-ben részt vett a II. Vatikáni Zsinaton, ahol meghatározó szerepet játszott, párbeszédet kezdett a világvallásokkal.

König bíboros sokszínű egyéniség volt, aki a tudományos munkán kívül fontosnak tartotta az emberekkel való személyes kapcsolattartást. A dialógus emberének hívták. Elősegítette Európa egységesítését, Kelet és Nyugat egymásratalálását; különös figyelmet fordított a kelet-európai országokra, segítette a kommunizmus alatt a keresztényeket, és dialógust folytatott az ateistákkal. Az ökumenizmus előmozdítója volt, aki 1964-ben megalapította a Pro Oriente alapítványt. 1965-től VI. Pál megbízásával tizenöt éven át a Nemhívók Titkárságának elnöke. 1969-1971-re összehívta a bécsi egyházmegyei szinódust. Kardinális-ként 75 éves korában, 1980-ban II. János Pál pápa nem fogadta el lemondását, így még további öt éven át kormányozta egyházmegyéjét. A zsidósággal való párbeszédének köszönhetően 1985-1990-es időszakra a Pax Christi Nemzetközi Katolikus Békemozgalom elnökének választották. 1994-ben a jeruzsálemi héber egyetemen megalakult a Franz König bíboros tanszék. 1999-ben átvette a Magyar Köztársasági Érdemrend Nagykeresztjét és 2002-ben a Márton Aron-emlékérmet.

Európáért végzett munkásságáért 2003-ban megkapta a Wartburg-Alapítvány díját. II. János Pál pápa „hidépítőnek” nevezte.

Bécsben 99 éves korában halt meg 2004. március 13-án éjjel. 2004 március 27-én a bécsi Szent István Dómban búcsúztatták, melyen számos egyházi és állami méltóság vett részt.

A Szentírást mindennél fontosabbnak tartotta, így amikor megalakult a Katolikus Bibliaszövetség, König bíboros volt az alapító atyák egyike. 1972-1978 között elsőként töltötte be a Szövetség elnöki posztját.

Hazánkban 1992-ben a Szent Jeromos Bibliatársulat jótékonyági hangversenyének a fővédnöke volt.

Aktívan kormányozta, nyomon követte a Bibliatársulatok munkáját, olyannyira, hogy a 2005-ben Rómában megrendezésre kerülő Dei Verbum 40 éves jubileumi ünnepségének a megnyitó beszédét tartotta volna. Sajnos erre már nem kerülhet sor.

König bíboros néhány fontosabb publikációja:

Kremer, Jacob: *Régi igazság új köntösben* Sz.I.T., 1991. (társszerző: J. Kremer)

Sziklára épült ház Sz.I.T., 1996.

Was zu bewahren ist, Styria, 2004.

Hubert Feichtlbauer, *Franz König*, 2003.

Haus auf festem Grund, Amalthea 2004. (társszerzők: Annemarie Fenzl, Reginald Földy)

Unterwegs mit den Menschen, Wiener Dom-Verlag 2001.

Lexikon der Religionen, Herder, Freiburg 1999. (társszerző: H. Waldenfels)

Jetzt die Wahrheit leben, 1992. (társszerző: J. Kremer)

Kirche und Welt c. folyóiratban: beszédek, előadások, tanulmányok.

Der Glaube der Menschen. Christus und die Religionen der Erde, 1985.

Egy tanulmányt Füzetünk számára is írt.:

A Szentírás a modern, szekularizált társadalomban, Jeromos füzetek 11.sz. 1993.

Halála előtt néhány héttel – megbecsülésének utolsó jeleként – König bíboros még elküldte utolsó karácsonyi üdvözlését Társulatunk ügyvezető elnökének.

Zsuppán Monika

OLVASÓINK KÉRDEZIK

A kérdésekre Martos Levente Balázs teológiai professzor válaszol.

✎ **Kérdés:** Mit jelenthetett és milyen hatású volt (esetleg „szentségi hatás”?) a Jézus tanítványai által Jézus működése idején gyakorolt keresztelés (Ján 3,22; 4,1-2)?

VÁLASZ: A kérdés érdekessége, hogy egy szentséggel kapcsolatban újrafogalmazza a történeti kutatásból ismert különbséget a húsvét előtti és a húsvét utáni közösség hite között. Pontos megválaszolásához a kereszttség szentségének korai fejlődéstörténetét, vagy még inkább az előtörténetét kell megvizsgálunk.

A keresztény keresztelés közvetlen előfutára, sőt úgy tűnik, előkészítője keresztelő János volt. Ő az, aki az Ószövetségből ismert (Lev 11-15; Szám 19) többször elvégezhető és el is végzendő rituális mosdások és tisztulási szertartások helyett egyszeri kereszttséget hirdet (Mk 1,4). Ez az egyszeri kereszttség annak a jele, hogy a megkeresztelt elfogadja a keresztelő által hirdetett üzenetet Isten hamarosan bekövetkező ítéletéről, és maga is elhatározza a végidőhöz illő radikális megtérést. A jánosi kereszttség abban is elkülönül ószövetségi és zsidó előzményeitől, hogy a megtérő nem megszerzi önmagának a kereszttséget, hanem elfogadja azt a keresztelőtől. Eszerint János kereszttsége nem csupán a megtérő ember elszánását, hanem az Istentől a keresztelő személyében felajánlott egyedülálló esélyt, kegyelmet is jelzi.

Amikor az evangéliumoknak Jézus kereszttségére és az általa vagy a tanítványok által gyakorolt keresztelésre vonatkozó adatait sorra vesszük, szem előtt kell tartanunk a korai keresztény közösség törekvését, hogy Jézusnak a keresztelővel szembeni elsőbbségét és tőle való függetlenségét hangsúlyozza. Másrészt az is nyilvánvaló, hogy a később már létező keresztelési gyakorlatot kívánták felmutatni Jézus földi életében. A kutatók eltérő rekonstrukcióit a következőképpen kívánom összegezni.

Bizonyosan történelmi tény, hogy Jézus megkeresztelkedett Jánosnál (Mk 1,9-11 párh.). Ennek az eseménynek az értelmezése azonban kétségtelenül a későbbi teológiai reflexió és keresztelési gyakorlat eredménye is. Helytelen lenne tehát azt gondolni, hogy Jézus kereszttségét követően, már az ő földi életében az istengyermekség vagy a Lélekkel való megkeresztelés gondolata kapcsolódott volna a kereszteléshez.

Ján 3,22.26; 4,1 világosan állítja, hogy Jézus keresztelt. Csak 4,2 tagadja váratlanul az előbbieket. R. Schnackenburggal és J. P. Meierrel együtt ez utóbbi tagadást és a szinoptikusok hallgatását Jézus keresztelő tevékenységéről a már említett törekvés számlájára kell írunk, amely Jézust el akarta különíteni a keresztelőtől. Eszerint Jézus maga keresztelt, legalábbis a kezdeti időkben. Hogy a tanítványainak adott útmutatásban később sohasem szerepel a keresztelésre való felszólítás (Mt 10,8), csupán azt jelzi, hogy a keresztelőtől ténylegesen eltávolodva Jézus valóban felhagyott a kereszteléssel is.

A húsvét utáni közösség azonban kezdettől fogva keresztel, ezt tanúsítják mind Szent Pál levelei (Gal 3,27; 1Kor 12,13), mind pedig az ApCsel beszámolója (2,38-41). Meggyőződésük, hogy a Feltámadott rendelkezése szerint cselekszenek (a klasszikus hely Mt 28,19). Ha újraolvassuk a keresztelés ősi szimbolikáját és ószövetségi gyakorlatát, és ha figyelembe vesszük, hogy a keresztelő korábbi tanítványai közül sokan valószínűleg csatlakoztak a keresztényekhez, nem meglepő a kereszttség összetett értelmezése: a kereszttség megtisztulás a bűnöktől, csatlakozás Jézus Krisztushoz, a hit jele. Speciális vonás azonban a Lélek adománya, a megkereszteltek egyforma méltósága és összetartozása, illetve a Krisztussal való eltemetkezés és újjászületés gondolata (Ján 3; Róm 6). Ez utóbbiak a kereszttség tényleges teológiai jellegét egyértelműen a húsvéti esemény összefüggésébe helyezik.

A bevezetésben feltett kérdést némileg módosítva így válaszolhatjuk meg. Jézus nyilvános működésének kezdetén valószínűleg keresztelt, és alighanem vele kereszteltek a tanítványai is. A keresztységük János kereszttségének mintájára történt, ezért jelentéséhez és hatásához is a jánosi kereszttséget értelmezve juthatunk a legközelebb. Aki részesült benne, az elfogadta és magára nézve kötelezőnek ismerte el Jézus tanítását, amelyet Márk evangélista így foglalt össze: "Betelt az idő, és elközelgett az Isten országa. Tartsatok bűnbánatot, és higgyetek az evangéliumban." (Mk 1,15) A felkinált ajándék még nem a Lélek kiáradása, hanem az üdvösség jó híre volt, amelyet Jézust követve kellett tettekre váltani. Akit húsvét után kereszteltek meg Jézus nevére, az az egyház közösségében a Lélek által a Feltámadott Krisztussal, benne az Atyával került kapcsolatba. Akit Jézus keresztelt meg földi életében, az a Jézusban elkezdődött Isten országának lett boldog polgára.

 Kérdés: Hogyan értelmezzük a Máté-evangélium második fejezetében szereplő eseményeket? Mennyire hitelesek történelmileg?

VÁLASZ: Ha Máté evangéliumának első és második fejezetét elolvassuk, kétségtelenül feltűnik, hogy az elbeszélés számos ponton kötődik az Ószövetséghez. 1,22; 2,15.17.23 négy alkalommal állítja, hogy az elbeszélte eseményekben beteljesedik valamely ószövetségi íge, de a bevezető családfa elegáns szerkezete és a Betlehemről szóló jövendölés (1,1-17 és 2,6) is átvitt értelemben „beteljesedik” Jézussal, az ő megszületésével.

Valószínűleg akkor járunk el a leghelyesebben a szöveg értelmezését illetően, ha komolyan vesszük ezeket az ószövetségi utalásokat. Ez segít meghatározni, hogy mi volt a szerző mondanivalója. A születés története Máténál az Emmanuel-jövendölésben éri el csúcspontját. Ezek szerint Jézus Isten Fia és Emmanuel, velünk lakó Isten. A bölcsek látogatásának története szerint Jézus Dávid fia, akihez a Bileám jövendöléséből (Szám 24,17) ismert csillag vezetői el a nemzetek képviselőit. A következő, Ózeástól vett idézet 2,15-ben az Egyiptomból való kivonulást idézi fel, és Jézus megváltói működését már előre mint új exodust minősíti. A Jeremiás-idézet (2,18) nehezebben érthető, távolabbról talán Jeremiásnak, a szenvedő prófétának alakját kapcsolja Jézushoz. Végül egy ebben a formában elő sem forduló versre hivatkozik Máté evangélista (2,23). Názáret neve egyszerre idézhette fel az addig ismeretlen kisvárost, a Messiást mint hajtást (vö. Iz 11,1 héber szövegét) és Sámson meg Sámuelet, az Úr nazírjait. Eszerint Jézus megszentelt személy, aki elég erős lesz ahhoz, hogy megváltsa övéit. Gazdag teológiai program bontakozik ki a szövegből, amelynek középpontjában Jézus személye és küldetése áll. Jézus Isten Fia, a Dávidnak megígért Messiás, aki megpróbáltatásokon át is szabadulást hoz Izraelnek és a népeknek.

Az ószövetségi idézetek bősége és központi szerepe láttán sokan úgy gondolják, hogy Máté gyermekség-evangéliuma valójában egy midrás. Ezt a kijelentést azonban tovább kell pontosítanunk. A midrás jellegzetessége, hogy egy ószövetségi verset értelmez, gyakran úgy, hogy ahhoz további bibliai verseket kapcsol vagy történeteket illeszt. Máté célja azonban fordított: nem a bibliai versek értelmezése érdekli, hanem ezeket használja fel, hogy megvilágítsa, ki is volt Jézus valójában. A történelmi adatoknak és a legendás elemeknek erre a keverékére R. E. Brown a „híres emberek gyermekkorának elbeszélései” műfajt javasolta. Célja, hogy bemutassa, Jézus születésétől, sőt fogantatásától kezdve

az, aminek később bizonyult. A meglévő bizonyosságot, illetve annak bemutatását színezhette és árnyalhatta a hívő zsidók számára természetes őszövetségi várakozás is. Azt mondhatnánk, hogy Máté ahhoz az értelmezendő felismeréshez, hogy Jézus az Isten Fia, a születéssel kapcsolatos történeteket és értelmező őszövetségi igéket kapcsolt.

A történész bizonyosan csak keveset állíthat Mt 2 alapján. A leírtak csak itt fordulnak elő, többek között a térszerkezetet illetően pedig (Názáret ill. Betlehem szerepe) még ellent is mondanak Lukács ábrázolásának. József mint névadó apa és Mária mint édesanya bizonyosan történetinek tekintendők, hiszen mindketten szerepelnek Lukácsnál és Máténál. Bár ugyanez elmondható a Betlehembben való születésről is, ezt sokan nem tekintik történetinek, mivel Jézust a gyermekség-evangéliumokon kívül mindig csak mint názáretit ismeri a hagyomány. Nagy Heródes személye ugyan történelmi (Mt 2,1; Lk 1,5), és a róla leírtak is (gyanakvás; gyilkosságok) illenek abba a képbe, amelyet kortársai róla festettek, de ez lehet pusztán az irodalmi invenció eredménye.

A gyermekség-evangélium, mivel nem tisztán történelmi műfaj, végső soron ellenáll a pontos történelmi értékelésnek. Történelmi hitelessége a részleteket tekintve kisebb, mint az evangéliumok egészéé, hiszen az evangéliumok szerzőinek erről a korszakról kevesebb hiteles adat állt rendelkezésére. Sohasem szabad elfelejtenünk, hogy nem rossz vagy hamis történetírással, hanem sugalmazott teológiával van dolgunk, amely hitére és az Őszövetségre támaszkodva kibontotta és értelmezte a történelmi tényeket. A szöveg történelmietlenségét tehát csak annyiban érdemes tagadnunk, amennyiben ezáltal jobban kidomborodik, hogy az a kicsoda valójában: a megfogant és megszületett Jézus isteni méltósága és isteni küldetése melletti tanúságtétel.

TÁRSULATUNK ÉLETÉBŐL

KÖZGYŰLÉS

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2004. évi I. rendes közgyűlésére, amelyet 2004. szept. 15-én du. fél 5 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója

2. Beszámoló a 2003/2004-es munkaév tevékenységéről

3. A 2004/2005-ös munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

Várható, hogy ez az első közgyűlés nem lesz határozatképes.

A második rendes közgyűlést szeptember 25-én délelőtt fél 11 órára hirdetjük meg (ez a második közgyűlés a résztvevők számától függetlenül határozatképes lesz):

Meghívó – A Bibliatársulat vezetősége nevében Társulatunk minden tagját szeretettel meghívom a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat 2004. évi **II. rendes közgyűlésére**, amelyet 2004. szept. 25-én szombaton de. fél 11 órától tartunk a budapesti Bibliaközpontban (Bp. VI. ker. Teréz krt. 28.I.6.).

Napirend: 1. A Számvizsgáló Bizottság beszámolója

2. Beszámoló a 2003/2004-es munkaév tevékenységéről

3. A 2004/2005-ös munkaévre vonatkozó tervek ismertetése

A közgyűlés előtt 10 órakor szentmise keretében adunk hálát Istennek, és kérjük továbbra is áldását munkánkra.

Szeretettel várjuk minden kedves Tagtársunkat!

Budapest, 2004. jún. 29.

Tarjányi Béla ügyvezető elnök

A nagyszőlősi szeminárium résztvevői

Továbbképzés – 2004 március 26-28-ig Kárpátalján, Nagyszőlősen tartottunk bibliaapostolképző szemináriumot. Határon túlra menni mindig kalandot jelent. A határátkelőn várakozáson felül hamar átjutottunk, de hosszú időre szóló élményként maradnak bennünk az útviszonyok. Mintha az afrikai őserdőben autóztunk volna, társulatunk elnöke egy autóversenyző ügyességével szlalomozott a kátyúk és még nagyobb kátyúk között. Csodával határos módon megúsztuk tengelytörés nélkül. Kicsi, 20-25 fős, de annál lelkesebb csapat várt bennünket a nagyszőlősi plébánián. Egészen távoli, kicsi hegyi falvakból is jöttek, olyanok is, akik már nem is tudnak helyesen írni magyarul. Megrendülten hallgattuk a megbeszélések során, amikor nehéz és megpróbáltatásokkal teli életükről meséltek. Fiatalok és idősek elkötelezetten vesznek részt a plébániái munkában, hitoktatnak, gyerekcsoportokat vezetnek, cigánytelepet látogatnak, és ennek megfelelően éhesen itták magukba az ismereteket, kivétel nélkül azzal az elkötelezettséggel, hogy hazamenve használni fogják. Lulu néni és segítői gondoskodtak arról, hogy a finomabbnál finomabb ételekkel még jobbá tegyék a résztvevők hangulatát. A vidám estén a kétnyelvűség jópofa zavart okozott, az egyik játék kapcsán nem talált egymásra két kacsa, mert az egyik magyarul azt mondta, hogy „háp-háp-háp”, a másik meg ukránul, hogy „ráp-ráp”.

Az egri szeminárium résztvevői

2004 tavaszán az egri szeminárium prefektusa, Kecskés Attila atya meghívta a továbbképzési munkacsoportot, hogy **április 23-25-ig** tartunk **bibliapostolképző szemináriumot** a szentelés előtt álló kispapok illetve az állandó diakónusok kis csoportja számára. Helyszín az **Érseki Szeminárium** volt. Míg a többiek kirándultak, pihenéssel töltötték a hétvégét, ők a közösségi szentírásolvasás módszereivel ismerkedtek. Mások emiatt esetleg kellenül jöttek volna, ők azonban első perctől fogva lelkesen, nagy érdeklődéssel vettek részt. Előadóink kicsit megilletődve álltak a tanári katedrára, de a tisztelendő atyák természetes kedvessége és jókedve hamar feloldotta a légkört. Jó volt teológiai-
lag képzett résztvevőkkel együtt dolgozni, számukra pedig a sok elméleti tudás után a gyakorlati alkalmazás jelentett újdonságot. Nekem nem is annyira a tudásuk, Szentírásban való jártasságuk tetszett – ezt valahogy természetesnek vettem – hanem az a figyelmesség és szeretet, ahogy az ebéd közben egymással szemben és velünk viselkedtek, és ahogy az étkezések végén a legnagyobb természetességgel túrték fel az ingük ujját és beálltak mosogatni.

Néhány részlet a résztvevők visszajelzéseiből:

Jobban megszerettem a Szentírást, jobban megismerhettem Krisztust.

Látom, hogy szívügyetek lett ez a bibliai apostolkodás. Isten áldását kívánom, sok embert szerezettek magatoknak!!! Köszönöm a vidám esetet, ami felejthetetlen lesz egész életemben!!!

Ezek a módszerek segítenek mindenkit abban, hogy mélyebben is megismerjük és ne csak felszínesen olvassuk a Szentírást, s észre tudjuk venni azokat az apró szépségeket, amelyek a sorok között vannak elrejtve. – Segítenek bennünket a prédikáció elkészítésében. – Jobban tudjuk a saját életünkre vonatkoztatni e módszerek segítségével az adott szövegeket. – El nem évülő kincseket gyűjthetünk a Társulat módszereinek megismerésével, és így nem csak magunkat, de másokat is gazdagíthatunk. Köszönöm nektek ezt a szolgálatot, s kívánom, hogy minél többen ismerjék meg ezen eszközöket átalatok.

A csoportmunka összekovácsol bennünket, és megtanulunk együttműködni, együtt gondolkodni, és a Szentlélektől kapott indíttatásokat megosztva mindnyájan növekedünk a hitben...

Végül egy levél a szervezőtől:

Ismétlen szeretném megköszönni Önöknek – Kedves Mindnyájuknak – a szívességüket és a munkájukat. Remélem, hogy a diakónusaink (két hónap múlva kollégáink) kapcsolata a Szentírással mélyült, erősödött, és nagy hasznukra lesz mind személyes vallásosságukban, mind a pasztorális munkában. Az állandó diakonátusra jelölt testvérek (többet éltek már) számára nagy-nagy ajándék volt a hétvége, reményem, hogy ők (is) a Szentírás igazi nagy apostolai lesznek az egyházmegyében. A Ház részéről a köszönet a Társulat felé készül.

Áldott szolgálatot kívánok az Úr szavának hirdetésében!

Dicséretessék a Jézus Krisztus! K. A. prefektus

A Budapesti Jeromos-esték keretében április 14-én *Vágvölgyi Éva* röviden ismertette a kopt (ortodox) egyház ókori történetét, s abban a szerzetesség kialakulását, majd saját fényképfelvételeivel – főleg két nagy sivatagi kolostor példáján – érzékeltette a hagyományokat őrző, elvonult, de a mai világgal kapcsolatot ápoló szerzetesek életét. – Május 12-én *Dolhai Lajos* a szentségek lényegéről és részletesen az Egyház szentségeinek krisztusi eredetéről beszélt, idézve a rájuk vonatkozó szentírási helyeket. – Június 9-én *hálaadó szentmisével* és szerény agapéval zártuk a 2003-2004-es munkaévünket.

A Jeromos-esték előadás-sorozatunkban (Bibliaközpont, Bp., VI. Teréz krt. 28., 1.cm. 6-7) *október 13-án este 6 órakor Dr. Egri László* orvos-lelkigondozó tart előadást „*A Biblia válasza a szenvedésre*” címmel.

Tagságunk egy kis csoportja minden második héten pénteken du. 5-6-ig a Bibliaközpontban **imaórát** tart, hogy Isten áldását kiesdje munkánkhoz, és imáiba foglalja minden egyes társulati Tagunk, Jötevők és Olvasónk személyes problémáit, gondjait. Kérjük, a távolból is kapcsolódjanak be ebbe a közös imába.

A szentségimádások időpontja és az elmélkedések témája 2004 júliusától szeptemberig: júl. 9.: Zsid 3,4-6; júl. 23.: Zsid 3,12-14; aug. 6 (Urunk színeváltozása): 2 Pét 1,16-19; aug. 27. (Szt. Monika): 1 Kor 1,18-25; szept. 3.: Zsid 3,4-6; szept. 17.: Zsid 3,12-14; okt. 1. (Kis Szt. Teréz): Lk 10,16.

Az a támogató együttműködés, amely megnyilvánul Társulatunk Tagjai és fizetünk Olvasói részéről levelek, javaslatok, kritikák, kétkезi segítség, ima, tagdíj, adomány és még sok más formában, igen nagy örömmel tölt el, és ezúton is szeretném mindezt a magam és mindannyiunk nevében ismételten szívből megköszönni!

Tarjányi Béla

Továbbra is kérjük kedves Olvasóinkat, Tagtársainkat, valamint a bibliaapostolképző szemináriumok résztvevőit, írják le és küldjék el szerkesztőségünknek a

Szentírással kapcsolatos élményeiket, tapasztalataikat, amelyeket egyéni vagy közösségi szentírásolvasás ill. bibliaórán való részvétel (bibliaóra-vezetés) során szereztek! A szerkesztők érdeklődve várják beszámolóikat: Székely István, Tarjányi Béla, Thorday Attila, Vágvölgyi Éva, Zsuppán Monika.

Látogassa honlapunkat a világhálón!

Megismerheti céljainkat, biblaboltunk gazdag könyvajánlatát, programjainkat, Társulatunk tevékenységét és történetét, olvashat gondolatokat a vasárnapi evangéliumokról stb.

Címünk: www.biblia-tarsulat.hu

SZERETETTEL AJÁNLJUK KIADVÁNYAINKAT:

Ó- és ÚJSZÖVETSÉGI SZENTÍRÁS (Káldi-Neovulgáta). Ára 2600 Ft.

ÚJSZÖVETSÉG és ZSOLTÁROK (Káldi-Neovulgáta). Ára: 1400 Ft.

Plébániák, hitoktatók, egyházi közösségek a Bibliaközpontban
30% ill. 25 % kedvezményrel hozzájuthatnak:

Szentírás: 1820 Ft, Újszövetség és Zsoltárok: 1050 Ft.

JEROMOS BIBLIAKOMMENTÁR

1. kötet: *Az Ószövetség könyveinek magyarázata*

2. kötet: *Az Újszövetség könyveinek magyarázata*

3. kötet: *Biblikus tanulmányok*

A kötetek ára: 8.000 – 7.000 – 7.000 Ft

A három kötetes mű ára: 22.000 Ft

Újdonság!

Cigány-Magyar Újszövetség. Ára 2600 Ft.

Székely János: **Az Újszövetség teológiája** Ára: 1960 Ft.

Kocsis Imre, „Isten elküldte Fiának Lelkét...” Ára: 840 Ft.

BIBLIKUS ÍRÁSOK sorozatunk:

Szentírásmagyarázat az Egyházban, BIR 1. Ára: 480 Ft.

Mócsy Imre S.J., **Mi a Biblia?** BIR 2. Ára: 420 Ft.

Tarjányi Béla, **Biblikus teológia – Tanulmányok, BIR 3.** Ára: 560 Ft.

Egyéb:

BIBLIATUDOMÁNY CD (Káldi-Neovulgáta Biblia, konkordancia,
35 biblikus könyv, 600 kép). Ára: 8000 Ft.

Vágvölgyi Éva, **CSENDES PERCEK.** Ára: 580 Ft.

Vágvölgyi Éva, **AZ ARANYVIRÁG** – Mesék kicsiknek és
nagyoknak (3. kiadás). Ára: 540 Ft.

A. Hecht, **KÖZÖS UTUNK A BIBLIÁHOZ**, (2. k.) Ára: 480 Ft.

Isten Szava

*Egy példány ára 200 Ft,
az évi négy szám 800 Ft (+postaköltség)*

Pihenés

*Az idő és a tennivalók bozótjából
Egy kis kerek tisztásra értem,
Jó megpihenni a napsütésben.
A futásnak vége.
Hogy kezdet-e vagy vég-e,
Vagy egyszerre mindkettő,
Nem tudom.
Elcsigázott fejem a térdemre hajtom,
A futásnak vége.*

(Havva)

örökre megmarad
